

Kansanhuoltoministeriön julkaisuja N:o 16.

KANSANHUOLTOMINISTERIÖN SEKÄ KULKULAITOSTEN JA YLEISTEN TÖIDEN
MINISTERIÖN JULKAISEMA.

TUOMARI- JA SYYTTÄJÄKUNNALLE PIDETYSSÄ
KANSANHUOLTO- JA TYÖVOIMA-ASIOITA
KOSKEVASSA
TIEDOITUS- JA
NEUVOTTELUTILAISUUDESSA
ESITETYT ALUSTUKSET JA LAUSUNNOT

Kansanhuoltoministeriön julkaisuja N:o 16.

KANSANHUOLTOMINISTERIÖN SEKÄ KULKULAITOSTEN JA YLEISTEN TÖIDEN
MINISTERIÖN JULKAISEMA.

TUOMARI- JA SYYTTÄJÄKUNNALLE PIDETYSSÄ
KANSANHUOLTO- JA TYÖVOIMA-ASIOITA
KOSKEVASSA

TIEDOITUS- JA
NEUVOTTELUTILAISUUDESSA
ESITETYT ALUSTUKSET JA LAUSUNNOT

HELSINKI 1943

VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

HELSINKI 1943

Helsinki 1943. Valtioneuvoston kirjapaino.

Pöytäkirja, joka tehtiin maan tuomari- ja syyttäjäkunnan edustajille pidetyssä kansanhuolto- ja työvoima-asioita koskevassa tiedotus- ja neuvottelutilaisuudessa 5 päivänä helmikuuta 1943. Yleispuheenjohtajana toimi majuri Reenpää.

Sittenkun pääministeri Rangell oli esittänyt katsauksen nykyhetken valtiolliseen tilanteeseen ja kansanhuoltoministeriön yleissihteeri, maisteri Lehtinen oli selostanut yleistä kansanhuoltotilannetta, esitti oikeusneuvos Heinonkoski alustuksen säännöstelyrikoksista ja niiden torjumisesta, vuorineuvos Kivinen katsauksen työvoimatilanteeseen ja varatuomari Roschier-Holmberg selostuksen työvelvollisuuslain täytäntöönpanosta saaduista kokemuksista. Oikeusneuvos Heinonkosken sekä vuorineuvos Kivisen ja varatuomari Roschier-Holmbergin esitysten johdosta keskusteltiin. Oikeusneuvos Heinonkosken alustuksen pohjalta käydyn keskustelun aikana toimi puheenjohtajana oikeusneuvos Ebeling sekä sihteereinä varatuomari Sipilä ja maisteri Orkomies. Kahden viimeksimainitun esityksen johdosta keskusteltaessa johti puhetta esittelijäneuvos Hakkarainen ja sihteereinä olivat toimittaja Tarkka ja maisteri Orkomies. Pääkohdat maisteri Lehtisen, oikeusneuvos Heinonkosken, vuorineuvos Kivisen ja varatuomari Roschier-Holmbergin esityksistä ynnä keskustelusta laaditut selostukset otettiin pöytäkirjaan seuraavasti:

Pääkohdat kansanhuoltoministeriön yleissihteerin, maisteri Lehtisen esittämästä, yleistä kansanhuoltotilannetta koskevasta alustuksesta.

Maamme elintarvikeomavaraisuus, joka itsenäistymisemme aikana vielä oli verraten heikko, parani jatkuvasti itsenäisyysvuosina ja varsinkin 1930-luvulla, jolloin ankara maatalouspula pakotti tuottajat yrittämään kaikkensa tuotantonsa lisäämiseksi ja myös valtiovallan tukemaan maataloustuotantoa niin, että korkeampi omavaraisuusaste saavutettaisiin. Juuri ennen nykyistä sotaa elintarvikeomavaraisuutemme oli noussut suunnilleen 85 %:n tasolle, mitä tulosta on pidettävä verraten hyvänä ottaen huomioon maataloustuotannolle suhteellisen epäedulliset olosuhteemme.

Kun omavaraisuutemme on ollut näin suuri, saattaisi elintarvikekysymyksiä tarkemmin tuntematon henkilö päätellä, että ne suuret vaikeudet, mitkä elintarvikehuollossa on voitettavina, lähinnä johtuisivat tuonnin vaikeutumisesta ja supistumisesta. Tällainen käsitys on luonnollisesti siinä mielessä oikeutettutkin, että epäilemättä

tuonnin avulla olisimme voineet elintarvikehuoltomme järjestää, jos tuontimahdollisuutemme olisivat yhtä vapaat kuin normaalioloissa. Mutta jos kuvitellaan, että elintarvikkeiden tuonti nyt on huomattavasti suppeampaa kuin normaalioloissa ja että tämä tuonnin supistuminen aikaisemmalta rauhanaikaiselta tasolta on perussyynä vaikeuksiimme, niin tällainen käsitys on täysin väärä. Elintarvikkeiden tuonti on sotavuosina ollut ainakin likipitäen yhtä suuri kuin viimeisinä rauhanvuosina, ja siinä on ainoastaan tapahtunut sellainen muutos, että nykyisin tuodaan paljon runsaammin valmiita kulutustavaroita kuin aikaisemmin ja sen sijaan elintarviketuotannon raaka-aineitten, varsinkin väkirehujen, tuonti on suuresti supistunut.

Leipäviljan tuonti on satovuodesta 1938—1939 lukien noussut noin kolminkertaiseksi. Sokerin tuonti on alentunut noin 60 %:iin ja rasvan noin puoleen normaali-

sesta tuonnista. Väkirehuja on saatu maa-
han vain nimeksi. Jos koko tuonti muu-
tetaan ravintoyksiköiksi ottamalla ulko-
mailta tulneiden väkirehujen kohdalla huo-
mioon ne kotieläintuotemäärät, jotka näillä
väkirehuilla voidaan tuottaa, päädytään
suunnilleen sellaiseen tulokseen, että nykyi-
nen tuonti ravintoyksikköinä on likipi-
tään samansuuruinen kuin elintarvikkeiden
tuonti esim. satovuotena 1938—1939.

Elintarviketulomme johtuu siten ensi
sijassa tuotannon suuresta alenemisesta ja
niistä vaikeuksista, joita esiintyy pyrit-
täessä saamaan tuotteiden jakelu tasapuoli-
seksi. Tämä tuotannon aleneminen on osaksi
aiheutunut sodan luomista poikkeuksellisia
oloista, vaikka niitten vaikutus alkaakin
voimakkaammin tuntua vasta näinä aikoina
ja tästä eteenpäin. Perussy s heikkoihin
tuotantotuloksiin on kuitenkin ollut se poik-
keuksellinen kuivuuskausi, joka maassamme
on vallinnut ensimmäisinä sotavuosina. Jo
vuoden 1938 kesä oli kuiva, samoin vuoden
1939, mutta vasta kesinä 1940 ja 1941 kui-
vuus saavutti huippukohtansa. Kasvukau-
den aikana kesällä 1940 saatiin maamme
etelä-, länsi- ja keskiosissa, eli siis alueella,
jolta elintarviketuotantomme valtaosa saa-
daan, vain noin puolet normaalista sade-
määrästä, ja kesällä 1941 jäi sademäärä
vain kolmannekseen normaalista. Näin
ankaraa kuivuuskautta ei maassamme ole
todettu koko sinä yli 100 vuoden aikana,
jonka kuluessa sadetietoja Suomessa on
kerätty. Tämä kuivuuskausi vaikutti eri-
tyisen haitallisesti vielä sen takia, että se
pahimmin rasitti juuri niitä viljelysseu-
tuja, joilta normaalisesti enimmän liikenee
tuotteita kuluttajaväestön tarpeisiin.

Tämän kuivuuden seurauksena oli, että
peltoviljelyskasvien sadot supistuiivat keski-
määrin noin kahteen kolmannekseen nor-
maalista sadosta. Tämä ei merkinnyt
ainoastaan leipävilja- ja perunahuoltomme
vaikeutumista, vaan myös karjanrehun
määrän jäämistä hyvin vähäiseksi, niin että
vuoden 1941 heinäsatoli tuskin muuta
kuin puolet normaalista. Kun viljasadon
vähyyden vuoksi huomattava osa kauraa ja
koko ohrasato oli varattava ihmisten ra-
vinnoksi, ei kotieläimille liennyt väkirehua
kuin aivan vähäisiä määriä, mistä oli seu-
rauksena sianlihan tuotannon jyrkkä lasku
ja nautakarjan, joka ei saanut myöskään
korsirehua riittävästi, tuotannon voimakas

supistuminen. Selvän kuvan siitä, miten
raskaasti tämä sadon kuivuudesta johtu-
nut aleneminen on vaikuttanut elintarvike-
huoltotilanteeseemme, saa siitä, kun mai-
nitsen, että normaaliset sadot olisivat riit-
täneet ilman ulkomaista tuontia suurin
piirtein katsoen turvaamaan väestöllemme
nykyisten suuruiset annokset, edellyttäen,
että tuotteet olisi saatu tasapuolisesti ja-
tuksi.

Vuoden 1942 leipävilja-, kaura- ja varsin-
kin perunasato muodostui melkoisesti edelli-
sen vuoden satoa suuremmaksi. Samoin saa-
tiin heinästä edellisen vuoden satoa määräl-
tään suurempi sato, mutta heinälaatu jäi
epäedullisten sääsuhteiden vuoksi verraten
heikoksi. Tämän pohjalla huoltotilanteemme
onkin jonkin verran parantunut, varsinkin
leipäviljan ja perunan osalta. Leipävilja-
annosten suurentaminen, joka erikoisesti on
ollut omansa parantamaan kulutusväestöm-
me ravitsemistilannetta, perustui, paitsi pa-
rempaan satoon, suureksi osaksi Saksasta
saatuun huomattavaan leipäviljamäärään.
On kuitenkin muistettava, että korotettu-
jen annosten jatkuva jakaminen on mah-
dollista vain, jos todella saamme kotimaasta
yleiseen kulutukseen ne leipäviljamäärät,
jotka satotietojen pohjalta on laskettu koti-
maasta voitavan saada. Saksalla on omat
vaikeutensa voitettavanaan. Sen huolletta-
vana on viime kädessä koko Eurooppa, jossa
on paljon muitakin leipäviljan tarvitsijoita
kuin me suomalaiset. Sen vuoksi on ym-
märrettävää, että Saksa ei meille voi myön-
tää sellaisia leipäviljamääriä, että me aset-
tamatta omille tuottajillemme vastaavia
vaatimuksia kuin mitä siellä on asetettu,
voisimme hoitaa armeijamme ja kulutus-
väestömme leipäviljahuollon. Voin esi-
merkkinä mainita, että kun Suomen taholta
olisi haluttu arvioida yleiseen kulutukseen
saatava leipäviljamäärä 80 %:ksi siitä,
mikä sen laskelmien mukaan tulisi olla,
Saksan taholta huomautettiin, ettei siinä
ole mitään järkeä, että Saksan omilta ta-
lonpojiltaan ankarilla toimenpiteillä ja ran-
gaistusuhkauksilla vaatima vilja luovutet-
taisiin sellaisen meidän viljavajaksem-
me peittämiseen, joka johtuu liian hellä-
kätisestä suhtautumisesta tuottajien viljan-
luovutuksiin meillä. Tämän vuoksi lasket-
tiin se leipäviljamäärä, joka meidän olisi
saatava yleiseen kulutukseen, 90 %:ksi las-
kelmien mukaisesta määrästä.

Talonpoika näkee varsin vastenmielisesti joutuvansa sellaiseen tilanteeseen, että hänen viljalaarinsa pohja alkaisi näkyä. Viime aikoina, maataloudenkin jouduttua yhä enemmän rahatalouden piiriin, alkoi jo tapahtua muutos siinä vanhassa talonpoikaisessa katsantokannassa, että talossa aina pitää olla viljaa varastossa, mutta tällaisena elintarvikepulan aikana vanhat vaistot taas heräävät. Tätä on edistänyt se, että niille, jotka eivät ole luovuttaneet leipäviljaa tunnollisesti kansanhuoltomääräysten mukaisesti, tästä velvollisuutensa laiminlyönnistä useimmissa tapauksissa on koitunut taloudellista hyötyä. Kun hintataso kaiken aikaa on kohonnut, on viljelijä, joka on edellisen vuoden sadosta saatua viljaa säästänyt seuraavaan vuoteen, saanut siitä sen verran korkeamman hinnan, että hän on hyvin saanut varastointis- ja korkotappion korvatuksi ja jossakin määrin voittoakin. Ne viljelijät, jotka ovat ilmoittaneet olevansa kykenemättömiä täyttämään luovutusvelvollisuutensa viljelysalansa perusteella ja siten ovat ilmoittautuneet inventointitalouteen, ovat useimmissa tapauksissa päässeet hyötymään tästä toimenpiteestä, koska on varsin yksinkertainen asia panna piiloon jokin määrä viljaa. Tällaisessa viljan salaamisessa saatua useimmiten olla kysymys vain muutamasta sadasta kilosta, mutta kun otetaan huomioon, että maamme on pienviljelysmaa, jonka viljelmien luku on yli kolmesataatuhatta, vaikuttavat pienetkin pimitetyt viljamäärät erittäin haitallisesti tilanteeseen, jos viljan salaaminen muodostuu yleiseksi. Ajatelkaamme vain, että jos noilla yli 300,000 viljelmällä jätetään viljaa luovuttamatta esim. keskimäärin vain 100 kiloa viljelmää kohti, on yleiseen kulutukseen näin jäänyt saamatta yli 30,000 tonnia viljaa, mikä vastaa likipitään yhden kuukauden kulutusta. Kun leipäviljavajaus, mikäli sitä ensi kesänä ennen satovuoden loppua esiintyy, nähtävästi tulee vastaamaan 1—2 kuukauden kulutustarvetta, niin näemme, että kysymys siitä, jääkö tuollainen 100 kilon ylimääräinen leipäviljaerä viljelmille vai tuleeko se yleiseen kulutukseen, aivan ratkaisevasti vaikuttaa kansanhuoltomme menestykseen.

Mainitsin jo, että vuoden 1942 perunasato oli huomattavasti edellisen vuoden satoa suurempi. Viime keväänä maassamme vallitsi

ankara perunapula, ja esimerkiksi Helsingissä perunat loppuivat jo helmikuun alussa. Myöskään juurikasveja ei ollut saatavissa. Vain pieniä määriä lanttua onnistuttiin hankkimaan Ruotsista. Tänä satovuonna ei ole syytä pelätä perunan kohdalla ilmenevän suurempia vaikeuksia. Osaltaan vaikuttanee perunahuollon onnistumiseen myös se, että perunan kulutus sellaisissa kulutuskeskuksissa, joissa on aihetta pelätä perunanpuutetta esiintyvän, on tänä satovuonna säännöstelty. Saksan kanssa syksyllä 1942 käydyissä neuvotteluissa sovittiin myös huomattavan suuren perunamäärän tuonnista osaksi Saksasta, osaksi Itämerenmaista. Tästä erästä tuotiin syksyllä vain 10 % ja loppuosa jäi varalle kevääseen tuotavaksi maahan siinä tapauksessa, että tuonti osoittautuu tarpeelliseksi.

Sokeritilanne ei tänä talvena muodostu yhtä edulliseksi kuin edellisenä talvena johdettua siitä, että sokerisato niin Tanskassa kuin Saksassakin, joista sokeri Suomeen pääasiassa saadaan, oli vuonna 1942 melkoista pienempi kuin aikaisemmin. Oma tuotantomme oli jonkin verran suurempi kuin edellisenä vuonna, mutta se riittää tyydyttämään vain runsaan kuukauden kulutustarpeen, joten tuontimahdollisuudet vaikuttavat ratkaisevasti sokerihuoltomme. Todennäköiseltä näyttää, että voidaan ylläpitää suunnilleen sellaista sokerinjakelua, jonka mukaan tupakoitsemmat saavat 750 grammaa sokeria kuukaudessa ja tupakoitsijat 500 grammaa. Kuitenkin on mahdollista, että joinakin kuukausina näitä annoksia on tästäkin alennettava.

Lihan saanti on jo kauan ollut heikkoa, eikä siinä voida lähiaikoina toivoa tapahtuvan paranemista. Aikaisemmin mainitsin jo, että viljanpuutteen takia sianlihan tuotanto on tavattomasti supistunut, ainakin puoleen aikaisemmasta tuotannosta, ja kun tuottajaväestö ensi sijassa varaa omaan kulutukseensa sianlihaa, on sitä liennyt yleiseen kulutukseen vain aivan vähäisiä määriä. Naudanlihan tuotannon suuruus riippuu nautaeläinkannasta ja sen uusimisesta. Talvisodan aikana menetettiin sotatoimialueen evakuoinnissa suuri määrä karjaa, ja heikot rehuvuodet 1940 ja 1941 pakottivat tavallista suurempaan karjan teurastamiseen. Näin ollen meillä oli vuoden 1940 loppuun saakka lihaa run-

saasti käytettävänä, samoin 1941 syksyllä, mutta sitten lihatilanne kiristymistään kiristyi, kun nautakarjakanta oli huomattavasti supistunut. On erittäin epätaloudellista teurastaa lypsylehmiä lihan saamiseksi, jos lehmä vielä on tuotantokykyisessä iässä ja rehua on saatavissa edes sellaisia määriä, että se riittää vaikkapa vähäiseenkin maidon tuotantoon.

Lihakysymyksemme ratkaisu riippuu ensi sijassa mahdollisuuksista lisätä sianlihan tuotantoa. Sianlihan tuotannon lisäämiseen meillä on edellytyksiä vasta sitten, kun leipäviljan ja perunan tuotantomme on siksi suuri, että tuontimahdollisuudet huomioon ottaen voidaan jakaa leivän ja perunan kulutustarvetta likipitään vastaavat annokset. Leipä ja peruna muodostavat ravintomme perusaineksen. Tämän vuoksi ei voida menetellä niin, että leipä- ja peruna-annoksia pidettäisiin alhaisina, jotta rehua riittäisi sianlihan tuotantoon. Leipäviljan tuotannossa olemme niin kaukana omavaraisuudesta, että on olemassa suhteellisen vähäisiä mahdollisuuksia varata huomattavassa määrässä viljaa sianlihan tuotantoon. Perunan kohdalla tilanne on huomattavasti parempi, ja perunan viljelystä lisäämällä voidaan parhaiten tuottaa sian ruoaksi soveltuvaa rehua. Mikäli perunan viljelysalaa saadaan lisätyksi vuoden 1942 alasta esim. neljänneksellä tai vielä sitäkin suuremmalla määrällä, voidaan sianlihan tuotantommekin vähitellen jälleen saada elpymään. Edellytyksenä sianlihan tuotannon elpymiselle on tietenkin myös se, että sianlihan hintakysymys järjestetään sellaiseksi, että tuotanto muodostuu kannattavaksi.

Maidon tuotanto on, samoin kuin sianlihankin, pudonnut melkein puoleen siitä, mitä se oli ennen sotaa. Elintarviketalouteemme perehtymätöntä voi ihmetyttää, minkä takia Suomi, joka normaalioloissa vei ulkomaille melkoisia määriä voita ja juustoa sekä kulutti täysimaitoa välittömästi ravinnoksi enemmän kuin mikään muu kansa maailmassa, nyt on niin heikossa asemassa, että maitoannokset on jouduttu supistamaan mitättömän pieniksi, eikä niitäkään aina voida kaikkialla jakaa, ja että voita on tuotava ulkomailta suuria määriä annosten kuitenkin ollessa erittäin niukkoja.

Edellä olen jo esittänyt erään tärkeän syyn tuotannon suureen alenemiseen, nimittäin maatumme kohdanneen erittäin vai-

kean kuivuuskauden ja siitä aiheutuneen heinän ja kauran tuotannon supistumisen. Toinen tärkeä syy on lehmälukumme huomattava vähentyminen, josta jo edellä mainitsin lihakysymystä käsitellessäni. Ennen sotaa oli Suomessa lehmiä noin 1,350,000. Nykyinen lukumäärä on noin 300,000 lehmää alhaisempi. Kolmantena tärkeänä syynä on ulkomaisten väkirehujen, lähinnä öljykakkujen puute. Maidon tuotannossa on valkuaisaineilla erittäin huomattava merkitys, ja jos ravinnossa on liian niukasti valkuaisaineita, jää tuotanto alhaiseksi, vaikka rehu muutoin riittäisi suurtakin tuotantoa varten. Normaalioloissa maahamme tuotiin vuosittain 60—70 milj. kiloa öljyväkirehua. Tällä väkirehulla oli erittäinkin juuri sen korkean valkuaispitoisuuden takia paljon suurempi vaikutus maidon tuotantoon kuin mitä tämä rehumäärä numeerillisesti edellyttäisi. Paitsi öljyväkirehuja sisältää runsaasti valkuaista myös rehuapila joko sinänsä käytettynä tai varsinkin AIV-rehuksi valmistettuna, mutta vallinneen ankaran kuivuuden ja myös kovien pakkastalvien takia on apila suureksi osaksi hävinnyt nurmiltamme, ja nautakarjan perusrehun, heinän, valkuaispitoisuus on siten huomattavasti laskenut. Valkuaisaineesta on näin tullut minimitekijä, joka rajoittaa lehmien maidontuotantoa siinäkin tapauksessa, että lehmä saa rehua syödäkseen vatsan täydeltä.

Maidon tuotannon ollessa alhainen jää pakosta vain tuotantokin, jonka raaka-aineena on maito, alhaiseksi. Se voimäärä, mikä kotimaasta liikenee yleiseen kulutukseen, ei läheskään riitä armeijan vointarpeen tyydyttämiseen ja niihin niukkoihin annoksiin, joita nyt on voitu kuluttajille jakaa. Olemme sen vuoksi joutuneet hankkimaan huomattavat voimäärät ulkomailta. Suurin piirtein katsoen voidaan sanoa, että noin puolet armeijalle ja kulutusväestölle jaetusta voista on ulkomaista. Tuonnin avulla meidän on onnistunut kerätä maahan sellaiset voimäärät, että nykyistensuuruisten annosten jakaminen on joksikin aikaa turvattu, mutta ajanmittaan saattaa käydä vaikeaksi, jopa mahdottomaksikin, saada ulkomailta niin suuria voimääriä, kuin viime aikoina on tuotu. Tämän vuoksi on tehtävä kaikki mahdollinen vain tuotantomme ja varsinkin yleiseen kulutukseen tulevan voimäärän lisäämiseksi. Maamme

harvan asutuksen ja pitkien kuljetusmatkojen takia tulee vain osa jalostukseen liikevästävistä maidosta meijeriin voiksi ja juustoksi valmistettavaksi. Karkeasti ottaen voidaan sanoa, että vain puolet maamme lehmistä tuottavat maitoa kulutusmaitona kulutuskeskuksissa myytäväksi tai meijereissä jalostettavaksi toisen puolen lehmistä tuottaessa maitoa n.s. kotivoin valmistukseen. Valtaosa kaikesta siitä voista, joka saadaan yleiseen kulutukseen, tulee kuitenkin meijereistä, sillä kotivoita saadaan yleiseen kulutukseen vain noin kymmenisen prosenttia koko yleiseen kulutukseen tulleesta voimäärästä. Tähän on osaksi syynä se, että niiden tilojen joukossa, joilla kotivoita valmistetaan, on varsin paljon pieniä viljelmiä, joilla on omaa väkeä suhteellisesti enemmän kuin niillä viljelmillä, joilta maito viedään meijeriin, joten tuotetusta kotivoista joudutaan vastaavasti suurempi osa käyttämään kotikulutukseen. Voidaan myös edellyttää, että näillä viljelmillä eivät tuotantoeläimet ole yhtä hyviä eikä rehun tuotantokkaan yhtä voimape- räistä kuin suuremmilla ja vauraammilla tiloilla. Mutta nämäkin näkökohdat huomioon ottaen täytyy todeta, että kotivoin tuottajilta tulee yleiseen kulutukseen aivan liian vähän voita ja tähän ilmiöön on vaikeata saada muuta selitystä kuin että kotivoita käytetään säännöstelymääräysten vastaisesti omassa taloudessa taikka luovutetaan sukulaisille ja tuttaville tai myydään salakauppaan enemmän kuin meijerivoita.

Maito- ja voikysymyksen kohdalla meillä on samat vaikeudet kuin viljakysymyksenkin kohdalla: Tuottajain lukumäärä on niin suuri, ettei heidän toimintaansa voida täysin tehokkaasti tarkkailla ja siten muodostuu yksityisten tuottajain kohdalla verraten vaatimattomalta näyttävistä säännöstelyn sivuitse kulkeutuvista määristä yhteensä varsin suuri vajuus, joka ilmenee tuntuvana armeijan ja kuluttajaväestön elintarvikehuollossa. Jos jokaisella maamme yli 300,000:lla viljelmällä pidätetään keskimäärin 3 litraa päivässä maitoa säännöstelymääräysten vastaiseen käyttöön, on vajuus miljoona litraa maitoa päivässä ja 365 miljoonaa litraa vuodessa. Tästä maitomäärästä saataisiin yli 15 miljoonaa kiloa voita, jolla määrällä annokset voitaisiin nostaa ainakin 50 %:lla. Näin ollen ei elintarviketuotantorintamalla ole halveksittava pieniä kysymyksiä, vaan niitä on katsottava

sitä taustaa vastaan, joka tässä ja viljakysymyksen käsittelyssä on esitetty tällaisten pienten säännöstelyrikkomusten merkityksestä niitten muodostuessa yleisiksi ja koskiessa koko laajaa, monilukuista viljelijä-kuntaa.

Maatalouden tuottamista elintarvikkeista ovat vielä käsittelemättä kananmunat. Niitten tuotanto ja sen mukaisesti myös jakelu on hyvin vähäistä, mutta ne eivät näyttelekään mitään huomattavampaa osaa elintarvikehuollossamme.

Kun lihaa on niukasti käytettävänä, juustoa ei saada siviilikäyttöön lainkaan ja kananmunia ainoastaan aivan minimaalisia määriä, on ymmärrettävää, että kuluttajat toivovat saavansa kalasta apua ruokavalioon, joka pyrkii tulemaan hyvin mauttomaksi ja yksitoikkoiseksi. Selvää kuitenkin on, ettei kalastuksen avulla voida korvata niitä aukkoja, joita ruokavalioon on muodostunut. Näin ollen on hyvin käsitettävää, että yleisesti puhutaan kalan niukkuudesta, vaikka nimenomaan kulutuskeskuksiin saadut kalamäärät yhteensä eivät ole olleetkaan juuri alhaisempia kuin normaalioloissa. Kalaa on koetettu kaiken aikaa ohjata kulutuskeskuksiin niin suuria määriä kuin on mahdollista ja erittäinkin sellaisiin kulutuskeskuksiin, joissa elintarviketilanne on ollut vaikein. Saattaisi kuvitella, että monijärvisessä ja kahdelta puolen meren rajoittamassa maassamme kalansaaliita tällaisena pula-aikana olisi voitu paljon lisätä, mutta voitettavina olevat vaikeudet, varsinkin työvoiman ja useitten kalastustarvikkeittenkin puute ovat niin suuret, että parhaalla tahdollakaan ei tuotantoa ole saatu nousemaan.

Joku sana tulevaisuuden näköaloista elintarvikealalla on vielä paikallaan. Mitä ensiksikin tulee leipäviljan tuotantoon, niin edellytykset sen lisäämiseen ovat jonkin verran paremmat kuin edellisenä vuonna, koska syyskylvöä voitiin suorittaa paljon laajemmalla mittalla kuin vuonna 1941, jolloin poikkeuksellisen aikainen talvi keskeytti nämä työt. Siementilanne on sikäli huonompi, että viime syyskesän pitkäjälistä sateista johtuen vilja on laadultaan huomattavasti huonompaa kuin edellisenä vuonna ja siemenen itävyys ja muut sen kuntoon vaikuttavat tekijät ovat huomattavasti heikommalla kuin edellisenä vuonna. Suurempi kylvöala tekee mahdolliseksi leipävilja-alan laajentamisen, siemenkysymyksen voitaneen

vaikeuksista huolimatta hoitaa, joten kysymys leipävilja-alan lisäämisestä lähinnä jää riippumaan siitä, onko viljelijöillä intressiä vilja-alan lisäämiseen, ja onko heillä riittävästi työvoimaa kylvötoitten suorittamiseksi.

Mitä tulee viljelijäin intressiin leipävilja-alan lisäämiseen, niin siinä suhteessa eduskunnan säätämällä lailla, jonka mukaan yli määrätyn tavoitteen toimitetusta leipäviljasta suoritetaan markan palkkio kilolta, on epäilemättä vaikutuksensa. Kylvötoitten onnistuminen taas riippuu oleellisesti siitä, saadaanko suotuisat kylvöilmat, ja muodostuuko kylvöaika siksi pitkäksi, että vähälläkin työvoimalla voidaan kylvö suorittaa. Viime kädessä jää sadon suuruus riippuvaksi sääsuhteista ja niihinhan meillä ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa. Meidän on vain toivottava, että se epäonni, joka meitä on tässä kohden sota-aikana kiussannut, nyt jo väistyisi. Miten hyvänsä onnistummekin leipäviljan kylvössä ja minkälaiseksi sato muodostuukin, ei niin suuri tuotannonlisäys kuitenkaan ole mahdollinen, että voisimme tulla toimeen nykyisiä annoksia jakaen ilman leipäviljan tuontia ulkomailta. Leipäviljahuoltomme seuraavana satovuonna tulee siten aivan oleellisesti riippumaan siitä, voiko Saksa toimittaa meille edelleen, kuten tänä ja edellisellä satovuonna, huomattavia leipäviljaeräitä, vai supistuvatko tuontimahdollisuutemme tai ehkä loppuvat kokonaan. Siinä tapauksessa, että leipäviljan tuontimahdollisuudet katkeaisivat, tulisivat leipävilja-annokset supistumaan niin jyrkästi, että voitaisiin puhua todellisen nälänhädän uhasta.

Perunan viljelysalan lisäämismahdollisuuksista voidaan sanoa suunnilleen samaa kuin mitä leipäviljan osalta edellä on sanottu.

Mitä sitten tulee rehuntuotantoon, niin se riippuu sääsuhteista, erittäinkin kosteus-suhteista vielä enemmän kuin leipäviljan ja perunantuotanto. Tilanne on siinä suhteessa vaikea, että apila, arvokkain rehu-kasvimme, on kuivuuden ja pakkastalvien johdosta suureksi osaksi hävinnyt nurmistamme, ja kestää kauan, ennenkuin maassamme jälleen saadaan apilaa siinä määrin kuin aikaisemmin. Apilansiemenestä on kova puute. Oma siemensatomme epäonnistui suureksi osaksi, ja tuonti on mahdol-

lista vain Ruotsista, josta ei liikene sellaisia määriä kuin me tarvitsisimme, minkä lisäksi Ruotsille voisi ulkopoliittisista syistä käydä vaikeaksi meidän koko apilansiementarpeemme tyydyttäminen. Niin kauan kuin apilaa ei nurmissamme ole runsaasti, on maidon tuotannon lisääminen vaikeata, sillä väkirehuja ei ulkomailta voida saada kuin vähäisiä määriä, ja tärkeintä kotoista väkirehua, kauraa, joudutaan käyttämään armeijan tarpeisiin ja kulutusväestön ravinnoksi melkoisia määriä. Maidon tuotannon lisääminen on siten vain suhteellisen hitaasti aikaansaataavissa.

Yhteenvetona elintarviketilanteesta voidaan sanoa, että se siinä suhteessa on melkoisesti parempi kuin edellisenä vuonna, että leipävilja-annokset ovat suuremmat, että ne on voitu jakaa säännöllisemmin ja että perunaa sekä juurikasveja on ollut käytettävissä täysin riittävästi. Rasvan jakelu on myös voitu vakiinnuttaa jonkin verran korkeammalle tasolle kuin edellisellä talvena. Liha- ja maitoannokset ovat pysyneet niukkoina, eikä kaikissa kulutuskeskuksissa ole voitu säännöllisesti jakaa niitäkään niukkoja maitoannoksia, joita kortilla olisi tullut saada. Jos laskemme korteilla jaettavan ravinnon energiasisällön, voidaan todeta, että se on noin kymmenisen prosenttia suurempi kuin edellisellä talvena, ja runsaampi perunan ja juurikasvien saanti huomioon ottaen on elintarviketilanne melkoisesti parempi. Mutta toiselta puolen on muistettava, että pitkällisen aliravitsemuksen johdosta kuluttajaväestön ravitsemustila ja yleinen vastustuskyky ovat melkoisesti alentuneet. Näin ollen emme enää niin hyvin kuin aikaisemmin voi kestää ankarointa supistuksia elintarvikkeiden kulutuksessamme, joten on omistettava mitä suurinta huolta ainakin nykyisten elintarvikeannosten säilyttämiseen ja mieluummin niiden suurentamiseen, mikäli tähän on edellytyksiä. Siihen voidaan päästä lisäämällä tuotantoa ja pitämällä huolta siitä, että lisääntynyt tuotanto saadaan säännösteltyyn kulutukseen. Päähuomio on kohdistettava leipäviljan tuotannon lisäämiseen sekä maidon ja sianlihan tuotannon kasvun aikaansaamiseen unohtamatta kuitenkaan perunaa ja juurikasveja, joitten tärkeys ruokavaliossa kävi jokaiselle selväksi, kun viime talvena jouduimme näistä ruoka-aineista kärsimään ankaraa puutetta.

Pääkohdat oikeusneuvos *Heinonkosken* esittämästä säännöstely-rikoksia ja niiden torjumista koskevasta alustuksesta.

Teoreettisesti sotaa pidetään valtioiden, mutta ei yksityisten välisenä taisteluna. Käytännössä sodan luonne ei kuitenkaan muodostu sellaiseksi. Esimerkiksi viime maailmansodassa sotivien valtioiden koko väestö jollakin tavoin pakotettiin osallistumaan puolustukseen, ja vihollisen voima koetettiin murtaa sitenkin, että yritettiin saattaa vastustajan väestö nälänhätään. Tuokin sota muodostui siten sekä sotilaalliseksi että taloudelliseksi. Nykyinen suur-sota on muodostunut niin täydelliseksi kansojen väliseksi kamppailuksi, että siinä on tultu suorastaan totaalisen sodan käymi- seen ja hyväksymiseenkin, siis sellaisen so- dan, jossa ei säästetä mitään yhteiskunta- elämän puolta. Meidän on siis muistet- tava, että Suomikin, joka ei itse ole ha- lunnut tätäkään sotaa, vaan on siihen pa- kotettu, nykyään osallistuu kamppailuun, joka on totaalisen sodan luontoinen. Tämä tietää siis, että vihollisemme pyrkimyksenä on murtaa meidän kansamme kaikki henki- set ja myös aineelliset voimavarat, ilmeni- vätpä ne missä muodossa tahansa ja olipa niiden haltijoina valtiovalta taikka kuka ta- hansa yksityinen kansalainen.

Me tiedämme, mistä tässä sodassa meidän kohdallamme on kysymys. Siinähan on vaakalaudalla olemassaolomme ja elämämme. Meidän on siis voitettava tämäkin sota, ol- kootpa uhrit miten raskaat tahansa ja vai- keudet mitkä hyvänsä. Vihollisen pelotta- valta tuntuva ylivoimakaan ei saa meitä säikäyttää. Kun sotamme on täydellinen, niin on kamppailummekin oleva totaalinen. Se vaatii kaikkien henkisten ja aineellisten voimavarojemme yksimielistä käyttämistä. Henkinen tarmo on nostettava korkeimpaan vaikuttavuuteen, ja aineelliset apukeinomme on, jos niin tarvitaan, asetettava käytettä- viksi viimeiseenkin grammaan asti. Mi- tään sellaista, joka tukee taisteluvoimaam- me, ei ole jätettävä käyttämättä, ja kaikki se on lyötävä maahan, mikä heikentää meitä

totaalista sotaa käyvänsä kansana. Erityi- sesti on syytä huomauttaa, että meidän pie- nelle kansallemme on tärkeätä ennen kaik- kea lujittaa hengen rintamaa, sillä se nos- taa taisteluvoimamme moninkertaiseksi. Samalla henkisten aseiden hiominen lisää aineellisiakin apukeinoja.

Valtion ynnä kaiken inhimillisen kult- tuurin perustana ja selkärankana on oikeus. Ilman oikeutta ei voida ajatella enempää valtiota kuin kulttuuriaakaan. Mutta ilman voimakasta oikeusjärjestystä ei voida käydä voitollista sotaakaan. Samoin kuin puolus- tusvoimien mahdollisimman korkea teho edellyttää hyvin organisoitua ja kuriin tot- tunutta armeijaa, on valtion sisäinenkin elämä rakennettava lujan oikeusjärjestyk- sen pohjalle. Oikeudelliselle pohjalle ra- kentuva sotaa käyvä valtion sisäinen jär- jestäytyminen ja tämän vääjäämätön toi- meenpaneminen onkin ainakin yhtä tärkeä kuin puolustusvoimien hyvä laatu ja ensi- luokkainen sodanjohto. Valtion sisäinen, lailla järjestetty voima muodostuu jopa var- sinaisten sotilaallisten keinojen välttämättö- mäksi edellytykseksi. Sotiva valtiohan tais- telee kahdella rintamalla, tulilinjalla ja kotirintamalla. Missä jälkimmäinen on vahva ja murtumaton, siellä sotilaallinen- kin voima nousee suurimpaan tehoon. Vi- hollisen julkinen ja salainen propaganda yrittää aina jäytää erityisesti kotirintaman voimia. Kun varsinaiset sotauutiset kuu- kaudesta kuukauteen sisältävät etupäässä sen, että rintamalla on asemat säilytetty, niin kotiväen hermot pyrkivät jollakin ta- voin väsähtämään, jolloin heikot yksilöt helposti voivat ottaa tartuntaa vihollisen propagandastakin. Kotirintamaa uhkaa sil- loin heikentyminen. Joka tapauksessa on selvää, että kotirintamankin lujuus on voit- toisan sodan käynnin ehdoton edellytys. Tämä nähtiin viime maailmansodassakin, jossa useammankin kuin yhden valtion voima murtui sen johdosta, että kotirin- tama ei kestänyt.

Sodanaikainen tarvikkeiden säännöstely tarkoittaa tietysti sekä tuli- että kotirintaman mahdollisimman tehokasta lujittamista. Sehän pyrkii turvaamaan kaikkien niiden tarvikkeiden saannin, jotka ovat tarpeelliset kotirintaman väestön toimeentulolle sodan kestäessä, ja myös varustamaan puolustusvoimat kaikella sillä, mitä ne tarvitsevat. Voidaankin väittää, että puolustuskäytökohdat ja kansanhuolto ovat sodan aikana valtion toiminnan aloista kaikkein tärkeimmät.

Tämä esitys kohdistuu säännöstelyrikoksiin. Edellä lausutunkin pohjalta on selvää, että senlaatuinen rikollisuus on epäkohta, johon on kiinnitettävä mitä vakavinta huomiota. Säännöstely johtuu siitä, että olosuhteiden pakosta — lähinnä työvoiman ja raaka-aineiden saannin tavattoman vaikeutumisen vuoksi — sekä puolustusvoimien että siviiliväestön enemmän tai vähemmän välttämättömien tarvikkeiden saanti on sodan aikana suuresti vaikeutunut. Yhteiskunnan käytettävissä olevat tarvikkeivarastot ovat siten sodan johdosta käyneet uhkaavan pieniksi. Näin on asian laita kaikissa sotaikäisissä maissa, mutta ei yksin niissä, vaan niidenkin kansojen keskuudessa, jotka eivät osallistu sotaan. Tämä tosiasia ei siis ole mitään Suomelle erikoista. Sekin voidaan sanoa, että tätä tarvikkeivaraiden niukkuutta tulee olemaan ei ainoastaan sodan loppuun saakka, vaan, ainakin osittain, hyvän aikaa sodan päätyttyäkin. — Tästä johtuu, että kutakin tarviketta on jokaista kansamme jäsentä kohden saatavissa ja käytettävissä vain murto-osa entisiin mahdollisuuksiin verraten. Pienet varastot eivät siis mitenkään salli, että me varojemme tai halumme mukaan hankimme niitä itsellemme, sillä siitä seuraisi, että monet jäisivät jopa elämälle välttämättömiäkin tarvikkeita vaille. Tarvikkeiden jakaminen siten, että kukin saa niistä osansa, käy välttämättömäksi, ja sitä tarkoittaa säännöstely. Tämä pakko ei siis ole kansanhuollon vika, vaan syyt ovat niin syvällä, ettei niitä voi poistaa mikään inhimillinen voima. Rintamilta ei voida vapauttaa miehiä auran kurkeen ja työpajoihin, ja monia välttämättömiä raaka-aineita ja tarvikkeita ei saada ulkomailta tuoduksi. Ja siihen on tyydyttävä. Se edellyttää tarvikkeivarastojen suuruuden toteamista ja niiden jakamista tasan kansalaisten kesken.

Ilman kansanhuoltoa ei kestäisi enempää koti- kuin tulirintamakaan.

Me ihmiset emme kuitenkaan ole täydellisiä, vaan meissä on vähemmän tai enemmän edesvastuuttomia, jopa sellaisiakin, jotka ovat suorastaan rikollisia. Nämä asosiaaliset henkilöt katsovat voivansa sivuuttaa säännöstelymääräyksiä ja hankkia yhteiskunnan yhteisestä hädästä huolimatta milloin milläkin keinolla salaa tarvikkeita yhteiskunnan niukoista varastoista. He käyttävät laillisetkin annoksensa, mutta sen lisäksi he kuluttavat luvattomastikin hankitut tarvike-erät. Siitä johtuu, että yhteiskunnan tavaravarastot pienenevät ja laillisesti jaettavissa olevat annokset vähenyvät tai että ne eivät ainakaan voi suurentua. Täten jo kulutukseenkin hankittu laitton pienikin tarvike-erä uhkaa yhteiskunnan etuja, kaivaen koloja ja reikiä siihen tarvikkeiden määrään, joka on yhteiskunnan käytettävissä. — Kaikkein tunnetuimpia ja inhoitavimpia näistä rikollisista ovat ne, jotka ovat ottaneet tämänlaatuiset rikokset ammatikseen ja tehneet niistä itselleen tulolähteen — kaikenlaiset trokarit ja keinottelijat. He ovat erittäin vaarallisia jo sen vuoksi, että he harjoittavat yhteiskunnan niukkojen varastojen vähentämistä suuressa mittakaavassa. Heidän toimintaansa liittyy vielä mitä tunnetuin hintojen kiskominen, sillä heidän hintansahan sanelee rajoittamaton ahneus. Näiden yläpuolella eivät paljoakaan ole ne mielestään ehkä hyvinkin kunnialliset henkilöt, jotka ovat noiden „pimeiden pörsien” kauppatuttavia, joko siinä muodossa, että he myyvät trokareille tarvikkeita tai ostavat niitä heiltä. Yleensä on asian laita se, että kaikki ne säännöstelymääräysten rikkojat, jotka rikoksillaan ahnehtivat runsaita rahallisia voittoja, muodostavat näiden rikollisten alimmat kerrokset. On tultava siihen, että ainakin trokarien ammattikunta saadaan häviämään, mihin päästäänkin melkoisen mutkattomasti jo sillä, että jokainen kunniallinen kansalainen kieltäytyy olemasta missään tekemisissä heidän kanssaan. Säännöstelymääräysten rikkojien alimpaan luokkaan on myös luettava kaikki ne, jotka väärentävät, hankkivat, levittävät tai käyttävät vääriä ostolupia tai ostokortteja. Heitä voidaan täydellä syyllä verrata vääränrahantekijöihin ja -kaupitsijoihin, joita on kohdeltava sen

mukaisesti. Kaikkia näitä rikollisten ryhmiä voidaan myöskin pitää eräänlaisina maanpettureina, sillä heidän rikollisuutensa on yleisen edun kannalta hyvin verrattavissa maanpetturuuteen. Voihan sellainen rikollisuus myötävaikuttaa maanpuolustuksenkin luhistumiseen ja oman kansan tuhoonkin. Sekin on muistettava, että pienetkin tämän alan rikkomukset, jos ne yleistyvät ja otetaan huomioon koko maa, voivat merkitä uskottoman paljon. Meidän maassamme on viljelmää noin 300,000. Jos esimerkiksi oletetaan, että näiden viljelmien haltijat vuoden mittaan salakaupassa myyvät 10 kiloa voita, jää yleiseen kulutukseen saamatta 3 milj. kiloa. Jos taas oletetaan, että niiltä myydään vuodessa vain 100 kiloa heiniä, saadaan tulokseksi 30 milj. kiloa. Säännöstelyrikollisuus vaikuttaa samalla hyvien tapojen ja lainkunnioituksen yleiseenkin höltymiseen.

On syytä huomauttaa siitäkin tärkeästä näkökohdasta, että säännöstelymääräysten rikkojat menettelyllään aikaansaavat tyytymättömyyttä ja epäluuloa niissäkin, jotka pyrkivät noudattamaan annettuja määräyksiä. Näiden tyytymättömien joukossa on varmasti sellaistaikin arvostelukyvyytöntä ainesta, jotka luulevat, että kansanhuolto ei toimi edes puolueettomasti. Tämä aikaansaa aluksi levottomuutta pienemmässä piirissä, mutta se voi levitä yhä laajempiin piireihin, jopa vähitellen johtaa vakaviinkin sisäisiin ristiriitoihin ja vaikeuksiin. Sitä voi seurata kansamme keskuudessa vallitsevan yksimielisyydenkin särkyminen. Säännöstelyrikollisuus tietää aina vaarallista leikkimistä tulella.

Tätä rikollisuutta ei voida voittaa yksinomaan valtiovallan toimenpiteillä, vaan valtiolta tarvitsee siinä tuekseen kansalaisten yhteisrintaman. Jokaisen vakava velvollisuus on toimia ja myötävaikuttaa siihen, että tässä maassa aikaansaadaan voimakas yleinen mielipide kysymyksessä olevaa rikollisuutta vastaan. Ei ole unohdettava sitäkään, että, jos säännöstelyn ulkopuolella tapahtuva tarvikkeiden hankkiminen voitaisiin kokonaan lopettaa, jaettavat annokset epäilemättä huomattavasti suurenisivat. Mikä valtiota ja yhteiskuntaa lujittava seikka sellainen olotila olisi.

Onko tämän alan rikollisuus tosiaankin käynyt niin uhkaavaksi, että sitä koskeva

kysymys on ollut otettava tässä arvovaltaisessa kokouksessa tarkastettavaksi? Siihen on, ikävä kyllä, vastattava myöntävästi. On ilmeistä, että hyvin suuri osa säännöstelyistä tarvikkeista kulkeutuu kuluttajille säännöstelyn sivuuttaen. Kerrotaanhan seläistakin, että on paikkakuntia, joilla katsotaan riittäväksi, että säännöstelyn mukaiseen kulutukseen luovutetaan 50 % tilojen tuotannosta, jolloin toinen puoli jää sala-kaupan varaan.

Toiselta puolen on myönnettävä, että kansanhuollon ala epäilemättä kuuluu kaikkein vaikeimmin hoidettaviin. Suurin vaikeus on vähentyneet tai loppuun kulutetut varastot täydennettävä ja oikeudenmukainen jakelu aikaansaattava. Kun kuljetusvaikeudet, kuten varsinkin vuosi sitten oli laita, myös ovat suuret, on ymmärrettävissä, ettei kaikki suju siten kuin toivottaisiin. Mutta siitä ei saa olla vähintäkään epäilystä, että kaikki se tehdään, mikä suinkin on aikaansaattavissa. — Suuren yleisön arvosteleva suhtautuminen kansanhuollon toimenpiteisiin on toiselta puolen kylläkin ymmärrettävissä, vaikka ei hyväksyttävissä. Varmaankaan ei tässä valtakunnassa olekaan toista julkisen toiminnan alaa, jota moitittaisiin niin paljon kuin kansanhuoltoa. Nämä yleisön taholta tulleet moitteet ja neuvot ovat olleet niin monilukuiset, että on lausuttu, että on hyvä merkki, kun kansanhuoltoa moititaan, mutta on syytä epäilyyn, jos kansanhuololle esitetään kiitosta. „Puoli totta leikisäkin.” —

Hyvin usein kuulee kansanhuoltoa moittivan siitä, että sen toimenpiteet tulevat liian myöhään. Väitetään esim., että säännöstely ja hinnoittelu määrätään vasta siten, kun asianomainen tarvike jo on kadonnut myymäläpöydän alle tai pimeään pörssiin taikka kun hermostuneet rohmuaajat ovat ostaneet tavarahan loppuun. Mitä tulee tähän toimenpiteiden väitettyyn myöhästymiseen, niin siinä kohden on kuitenkin huomattava, että kansanhuolto on vapautteen tottuneen kansamme keskuudessa halunnut käydä säännöstelyyn yleensä vasta sitten, kun siihen on ollut pakko. Tästä johtuen säännöstelyn alaa on laajennettu asteittain, eikä ole tahdottu toteuttaa sitä yhdellä iskulla, josta olisi voinut seurata liian suurta levottomuutta yhteiskunnassa. Niinpä onkin tahdottu säännöstellä kulloin-

kin vain ne alat, jotka määrättynä ajan-kohtana ovat säännöstelyä vaatineet. Tässä yhteydessä lausuttakoon sekin, että kansanhuoltoviranomaiset kyllä mielellään kuuntelevat moitteita, valituksia ja neuvoja, jos ne ovat asiallisia. Kansanhuolto ottaa ne huomioonkin, mikäli niistä löytyy vakavan harkinnan kestävä ehdotus.

Kansanhuoltoviranomaiset ymmärtävät hyvin tämän yleisön närkästyksen, tyytymättömyyden ja moitteetkin. Itsenäisyytemme kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä meillä totuttiin leveään, jopa ylelliseen elämään. Säännöstely tuntuu tietysti meistä nyt sitäkin harmillisemmalta. Tähän mielialaan vaikuttaa erityisesti se seikka, että kansanhuolto monilukuisine määräyksineen tuntuu ja vaikuttaa kaikessa jokapäiväisimmässä vaelluksessamme ruisleipämme myöten. Kukaanhan ei voi, ken hän sitten lieneekin, päästä joutumasta kokemaan näiden monien määräysten tuottamia, rauhan aikana itsestään selvinä pidettyjen vapauksien rajoituksia. Tämä seikka, että säännöstelyn vaikutus tuntuu joka hetki, on tietysti omiansa hermostuttamaan ihmisiä, varsinkin kun ottaa huomioon ankaran ajan ja vähennettyjen ruoka-annosten aiheuttaman voimien heikentymisenkin. Asian laita on kuitenkin se, että kansanhuoltomääräysten väsyttävä paino sittenkin on monin verroin pienempi paha kuin se, ettei kansanhuoltoa ollenkaan olisi. Jollei sitä olisi, niin täällä varmaankin vallitsisi anarkia, josta ennen pitkää seuraisi vapautemme ja elämämme tuho. Kotirintamalla olevien on lisäksi aina muistettava niitä tavattomia vaikeuksia, jotka tulilinjilla toimivien on ainaisen hengenvaaran alaisina kestettävä. Niiden rinnalla meidän vaikeutemme sittenkin ovat erittäin pienet.

Kansanhuollon ala on vähitellen tullut koskemaan miltei kaikkea taloudellista toimintaamme, sillä sen tehtävänähän on yleensä turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ja sen toiminnan piiri muodostuukin sen vuoksi vastaavan laajaksi, mitä osoittavat asetuskokoelmassa julkaistut monet päätökset ynnä niiden päätösten ja ratkaisujen suuri lukumäärä, jotka kansanhuoltoministeriön eri osastoista päivittäin lähetetään. Tästä runsaasta työmäärästä aiheutuu tietysti, että monesti suuressa kiireessä laadittavat asetuskokoelmassakin julkaistavat päätök-

set, jotka oikeastaan ovat asetusten luontoista lainsäädäntöä, eivät voi tulla laadituiksi niin tarkkoiksi ja selviksi kuin mitä siinä kohden haluaisi odottaa. Siitä, ja kun ratkaistavat kysymykset monesti ovat erittäin vaikeita, johtuu, että näiden määräysten sisältöä on yleensä vaikea täysin hallita. Nämäkään seikat eivät tietysti kuitenkaan oikeuta suhtautumaan kansanhuollon päätöksiin ja määräyksiin liian ankaralla ja ehkä ylimieliselläkin kritiikillä, vaan on niiden käyttäjien tulkittava niitä myötämielisellä kärsivällisyydellä. Näiden määräysten käyttäjien ja toteuttajien on siten parhaansa mukaan koetettava syventyä niiden sekä sanamuotoon että todelliseen tarkoitukseen sekä siten ja kansanhuollon koko pohjaa ja päämääriä ajatellen parhaan tuntonsa mukaan ja yleistä oikeuskäsitystä seuraten pyrittävä pääsemään objektiivisen arvostelun kestäviin tuloksiin.

On jo lausuttu, että kansanhuoltoa koskevat monilukuiset päätökset ja määräykset ovat jokseenkin vaikeasti hallittavissa. Varsinkin on niin laita sellaisten viranomaisten, jotka harvemmin joutuvat ratkaisemaan niitä koskevia kysymyksiä. Edelleen on sanottu, että säännöstelymääräykset yleensä ovat liian monimutkaisia ja vaikeatajuisiakin, joten varsinkin niiden, jotka eivät ole lakimiehiä, on vaikea käyttää ja oikein tulkita niitä. Samalla on esitetty sellainenkin ajatus, että säännöstelymääräyksiä laadittaessa olisi entistä enemmän pyrittävä sanonnan selvyYTEEN ja lyhyYTEEN, jopa kansantajuisuuteenkin. Ei voida kieltää, etteikö näissä ajatuksissa ole asiallista pohjaa, mutta on sentään muistettava, että kansanhuollon ala on niin laaja, ettei siinä voida tulla toimeen harvoilla ja lyhyillä määräyksillä.

Tässä yhteydessä viitattakoon siihen, että kansanhuoltoministeriö julkaisee, tavallisesti kolmen kuukauden väliajoin, painetun luettelon asetuskokoelmassa julkaistuista kansanhuoltoa koskevista voimassa olevista säännöksistä. On välttämätöntä, että maan tuomioistuimet ja syyttäjät säännöllisesti perehtyvät tähän luetteloon, joka tuntuvasti helpottaa säännöstelymääräysten hallitsemista.

Mutta ei riitä, että on määräyksiä ja niiden antajia. Pääasiaksi tietysti jää, noudatetaanko näitä määräyksiä ja voidaanko ne, jollei niitä noudateta, saada pakkokeinoin

toteutetuiksi. Selvää on, että säännöstely ei toimi sataprosenttisesti. Varsin suuri osa erityisesti ruokatarvikkeista kulkeutuu kuluttajille säännöstelyn ulkopuolitse. Samoin näyttää olevan laita parempien kannaiden, mikäli niitä vielä on saatavissa. Erityisen suuri on niidenkin rikosten lukumäärä, joiden kohteena on vahvistettujen hintojen ylittäminen tai kohtuuttomien hintojen kiskominen. Jauhattamisesta ja vuotien valmistuttamisesta nahoiksi annettuja määräyksiä on myös paljon rikottu.

Säännöstelyrikoksia koskeva tilasto on tätä nykyä melkoisen puutteellinen. Kuitenkin on olemassa yhteenveto poliisiviranomaisten tietoon vuoden 1941 tammi—lokuun aikana tulleista säännöstelyrikoksista sekä niistä säännöstelyrikoksista, jotka maan alioikeuksissa ratkaistiin vuoden 1942 aikana ja jotka päättyivät syytteen hyväksymiseen. Viimeksi mainitun tilaston mukaan viime vuonna alioikeuksissa tuomittiin säännöstelyrikoksista rangaistukseen 10,101 henkilöä, heistä 462 vapaus- ja 9,639 sakkorangaistukseen. Näistä tuomittiin rangaistukseen: 1,450 elintarvikekorttien väärinkäytöstä, 1,877 rahaintojen ylittämisestä, 739 salakaupassa tapahtuneesta tavaroiden myynnistä ja 597 niiden ostosta, 274 viljan luvattomasta jauhattamisesta, 430 viljan salaamisesta ja 4,734 muista säännöstelyrikoksista. Syytteitä olivat näistä rikoksista aiheuttaneet kansanhuoltoviranomaiset noin 54 % ja poliisiviranomaiset noin 46 %. Tässä tilastossa herättää huomiota, että nämä rikokset ovat viime vuoden aikana kuukausi kuukaudelta yleensä tasaisesti nousseet. Näin on asian laita ollut siitä huolimatta, että säännöstelyrikoksista määrättyjä rangaistuksia huhtikuun 24 päivänä 1942 annettulla lailla tunnustettiin. Erikoisesti panee merkille, että vapausrangaistuksiin tuomittujen henkilöiden lukumäärä ei ole sanotun vuoden jälkimmäiselläkään puoliskolla juuri ollenkaan noussut siitä kuukausikeskimäärästä eli noin 39:stä, johon vapausrangaistuksiin tuomittujen lukumäärä nousi saman vuoden edellisellä puoliskolla. Päinvastoin on rangaistusten koventamisesta huolimatta vuoden jälkimmäisellä puoliskolla tuomittu sakkorangaistuksiin lähes kolme kertaa useammissa tapauksissa kuin vuoden edellisellä puoliskolla, jolloin lievemmat rangaistukset olivat voimassa. Eikä sekään

seikka ole johtanut ankarampien rangaistusten käyttämiseen, että eduskunta itse korotti hallituksen esittämän maksimirangaistuksen 6:sta vuodesta 7:ään vuoteen kuritushuonetta. Viimeisellä rangaistuksia koskevalla muutoksella oli siis mahdollisimman arvovaltaisesti lausuttu se käsitys, että säännöstelyrikokset ovat hyvin vakavia, mutta ei tunnu siltä, että tämä tärkeä näkökohta heijastuisi tuomioistuinten päätöksistä.

On mahdollista, että tarkkailun tehostaminen on lisännyt tuomittujen lukumäärää, mutta sittenkään ei voi vapautua siitä käsityksestä, että itse rikokset ovat jatkuvasti lisääntyneet. Ei myöskään ole unohdettava, että syytteeseen ja tuomioon johdaneet rikostapaukset varmaankin muodostavat vain murto-osan rikosten koko lukumäärästä. Tilanne on siis epäilemättä huolestuttava. Voitaneenkin väittää, että koko maassa miljoonia tarvikekiloja joutuu kuluttajien käsiin pimeitä teitä myöten. Tämä rikollisuus vaikeuttaa siten melkoisesti yleisen kansanhuollon menestyksellistä toteuttamista.

Edellä mainituista syistä on pidetty tarpeellisena ottaa tämän tiedotus- ja neuvottelutilaisuuden ohjelmaan myöskin säännöstelyrikoksia ja niiden torjumista koskeva kysymys. Samalla toivotaan, että tässä maan tuomari- ja syyttäjäkunnan edustajien muodostamassa arvovaltaisessa kokouksessa asiasta käytävä keskustelu osaltaan vaikuttaisi säännöstelyrikollisuutta vastaan käytävän taistelun tehostumiseen. On tosin selvää, etteivät yksinomaan rangaistukset tai niiden suuri ankaruus kykene vieroittamaan ihmisiä rikosten teiltä. Siihen tarvitaan muitakin keinoja, erityisesti kansan siveellistä tasoa nostavaa valistusta. On myöskin uskottavaa, että sopivalla tavalla hoidettu säännöstelypropagandakin voisi vaikuttaa tätä rikollisuutta vähentävästi. Tarvikeannosten lisääminen varmaan myöskin pienentäisi näitä rikoksia. Korttiannosten suuruus ja säännöstelyrikollisuus ovat näet kääntäen verrannolliset. Mitä suuremmat edelliset ovat, sitä pienemmäksi painuu rikollisuus ja päin vastoin. Toisaalta tämä rikollisuus vähentää mahdollisuutta korottaa korttiannoksia. Lisääntynyt säännöstelyrikollisuus näin ollen turvaa oman säilymisensä yhteiskunnan edun vastaisesti.

Meidän tuomioistuimemme ovat, kuten niiden tietysti tuleekin olla, riippumattomat. Niiden toimintaa sitovat ainoastaan laki ja tuomarin omatunto. Tässä ei siis voi olla tarkoituksenakaan antaa tuomioistuimille enempää kuin syyttäväviranomaisillekaan minkäänlaisia lainkäytössä noudattavia käskyjä tai määräyksiä. Tämä tilaisuus onkin järjestetty vain siinä mielessä, että maan tuomarikunnalla ja syyttäjäistöllä voidaan olettaa olevan kiinnostusta kuulla, mitä kansanhuoltoa hoitavilla viranomaisilla on lausuttavana säännöstelyrikollisuudesta ja sen torjumisesta, samalla kuin toivotaan, että herrat tuomarit ja syyttäjät täällä esittäisivät tähän kysymykseen liittyviä kokemuksiaan ja näkökohtiaan siinä mielessä, että kansanhuolto saataisiin mahdollisimman tehokkaaksi ja, jotta ne, jotka lähinnä ovat vastuussa kansanhuollon menestymisestä, saisivat uusia viitteitä ja viitteitä siitä, mihin suuntaan tätä alaa ehkä olisi edelleen kehitettävä.

Kansanhuoltoministeriössä on valmistettu ne ehdotukset väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta, joiden pohjalta on annettu sitä koskeva laki 6 päivästä toukokuuta 1941 ja sen muuttamisesta 24 päivästä huhtikuuta 1942 annettu laki. Kun nämä lait ja niihin liittyvät muut rikosoikeudelliset säännökset koskevat tämän ministeriön toimialaa, on luonnollista, että ministeriössä kiinteästi seurataan näiden säännösten vaikutusta kansanhuollon onnistumiseen ynnä niiden soveltamista ja käyttämistä. Ennen kuin siirrymme näihin seikkoihin, luotakoon lyhyt silmäys kansanhuoltoa koskevan rikosoikeudellisen lainsäädännön kehitykseen.

Kansanhuoltoministeriö perustettiin valtioneuvoston syyskuun 20 päivänä 1939 annetulla asetuksella, ja heti sen jälkeen saman kuun 25 päivänä julkaistiin laki kohtuuttomien hintojen ehkäisemisestä eli n. s. kiskurilaki. Tässä laissa oli kuitenkin se puute, että se koski vain n. s. yleisten tarvikkeiden kohtuuttomia hintoja, ja että sen struktuuri oli myös sellainen, että siihen itseensä sisältyivät määräykset siitä, minkälaiset teot oli rangaistava.

Vuoden 1939 kiskurilaki ei kuitenkaan voinut riittää, kun otettiin huomioon kansanhuollon alan jatkuva laajentuminen. Erityisesti kävi mahdottomaksi kirjoittaa puheena olevaa alaa koskeva rangaistuslaki

sellaiseksi, että siihen sisältyisivät kaikki ne teot, jotka sen mukaan oli rangaistava. Säännöstelyä koskeva rikoslaki oli siis kirjoitettava siten, että se jatkuvasti soveltuisi käytettäväksi siitä riippumatta, miten kansanhuollon alan säännöstely laajenisi. Sen johdosta hallitus joulukuun 3 päivänä 1940 antoi eduskunnalle esityksen laiksi väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta. Siinä ehdotettiin rangaistaviksi sekä sotatilalain että talouselämän säännöstelemisestä poikkeuksellisissa oloissa annetun lain nojalla annettujen säännöstelymääräysten rikkominen, niin myös hintasäännöstelyyn kohdistuvat rikokset. Ehdotuksen mukaan rangaistuksia ja oikeudenkäyntiä koskevat säännökset kuitenkin tulivat olemaan pääasiallisesti samanlaiset kuin kiskurilaissakin, kuitenkin niin, että lakiehdotukseen ei sisältynyt määräyksiä rikosten uusimisesta, kun tätä koskeva säännöstö oli marraskuun 17 päivänä 1939 annetulla lailla kokonaan uudistettu. Ehdotuksessa pyrittiin tehostamaan myöskin oikeudenkäynnin nopeutta, jota tarkoittaen siihen oli otettu rangaistusmääräysmenettelyäkin koskeva säännös. Ansaitsee huomioimista sekin, että tässä ehdotuksessa oikeudenkäynnin tehostamistarkoituksessa varattiin mahdollisuus asettaa säännöstelyrikoksia varten erikoissyöttäjiä. Lisäksi siinä täydennettiin lain noudattamisen valvontaa koskevia säännöksiä. Tämän hallituksen esityksen pohjalta annettiin siten toukokuun 6 päivänä 1941 laki väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta, jolla kumottiin edellä mainittu kohtuuttomien hintojen ehkäisemistä 24 päivänä syyskuuta 1939 annettu laki eli kiskurilaki.

Ei ollut kulunut enempää kuin runsaat puoli vuotta toukokuun 6 päivänä 1941 annetun lain antamisesta, kun hallitus jo tammi-kuun 9 päivänä 1942 päätti antaa eduskunnalle esityksen sen muuttamisesta. Syyksi siihen hallitus ilmoitti, että välttämättömien tarvikkeiden saannin jatkuva vaikeutuminen ja osaltaan sen vuoksi yhä yleisemmäksi käynyt säännöstelymääräysten rikkominen oli tehnyt välttämättömäksi ryhtyä toimenpiteisiin säännöstelyn noudattamisen tehostamiseksi. Tämä edellytti hallituksen mielestä rangaistusten korottamista, säännöstelyrikoksista aiheutuvien omaisuuden menetykseuraamusten tehostamista sekä oikeudenkäyntien jouduttamista. Hallitus ehdotti

rangaistusasteikon ylärajan korotettavaksi 3 vuodesta 6 vuodeksi kuritushuonetta, siis kaksinkertaiseksi. Tavallisimminkin sovellettavaksi tarkoitettu rangaistusasteikko ehdotettiin myös tehtäväksi entistä ankaramaksi. Samalla pidettiin tarpeellisena tehostaa elinkeino- ja tuotantotoimintaa harjoittavien henkilöiden valvonta- ja vastuuvuolllisuutta. Omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen perusteita ehdotettiin muutettavaksi ja laajennettavaksi siten, että myös säännöstelymääräysten vastaisesti tapahtunut tarvikkeiden kuljetettavaksi antaminen, kuljettaminen ja vastaanottaminen sekä ilmoittamatta ja luovuttamatta jättäminen saattaisivat aiheuttaa omaisuuden tai sen arvon menetyksen.

Tämä hallituksen esitys johti siihen, että huhtikuun 24 päivänä 1942 annettiin laki, jolla väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta toukokuun 6 päivänä 1941 annettuun lakiin lisättiin 7 a § ja sen 1, 2, 3 ja 5 § muutettiin. Viimeksi mainitusta laista jäivät siten entiselleen ainoastaan 4 §, joka koskee erikoissyöttäjiä, 6 §, jonka mukaan säännöstelyrikkoksia koskevat jutut on otettava käsiteltäviksi ja käsiteltävä yhtä kiireellisesti kuin vangittuja henkilöitä koskevat rikosasiat, 7 §, joka koskee laajennettua vangitsemisoikeutta, sekä 8 § näytön vapaasta harkintavallasta.

Kun tarkastaa tämän nyt voimassa olevan säännöstelyrikkoksia koskevan rikoslain 1 §:ssä olevia rangaistusmääräyksiä, on selvää, että tämän pykälän 1 momentin rangaistusasteikkoa on sovellettava tavallisissa tapauksissa. Niissä rangaistus siis on vähintään 100 päiväsakkoa tai 3 kuukautta vankeutta. Jos rikos on tavanomainen tai ammattimainen tai asianhaarat muutoin ovat erittäin raskauttavat, rangaistus voi 2 momentin mukaan nousta 7 vuoteen kuritushuonetta ja kansalaisluottamuksen menettämiseen. Pykälän 3 momentissa säädetään, että syyllinen on tuomittava vähintään 50 päiväsakkoon tai enintään vuoden vankeusrangaistukseen, mikä edellyttää, että asianhaarat ovat lieventävät ja ettei rikoksella ole tarkoitettu taloudellisen hyödyn saavuttamista taikka pyritty luvattomasti keräämään tarvikkeita varastoon. Jos rikos on vähäinen ja asianhaarat ovat erittäin lieventävät, tuomitaan sakkoon. Näistä säännöksistä seuraa, että 1 momenttia on sovellettava aina silloin, kun rikoksella on tar-

koitettu saavuttaa taloudellista hyötyä, tietysti edellyttämällä, ettei ole kysymys tavanomaisesta tai ammattimaisesta taikka erittäin raskauttavien asianhaarain vallitessa tehdystä rikoksesta, jolloin 2 momenttia on käytettävä. Jos siis esim. myyjä vaatii yleisesti vahvistettua myyntihintaa korkeamman tai kohtuuttoman hinnan, häntä on aina rangaistava 1 momentin mukaan. Mielestäni ovat erityisesti elinkeinonharjoittajat, jotka myyvät tuotteita elinkeinokseen, velvolliset tietämään, mikä on luvallinen hinta. Heitä ei siis olisi tuomittava 3 eikä myöskään 4 momentin mukaan. Mitä tulee tarvikkeiden keräämiseen varastoon, voi siitä sanoa, ettei se määräys tarkoita aivan pientä varastoa, erittäinäkään ei sellaista tarvikemäärää, mikä kohtuuden mukaan on katsottava oman kulutuksen mukaiseksi. Tämä kysymys on tietysti muuten arvosteltava in casu. On kuitenkin muistettava, että 3 momentinkin käyttäminen aina edellyttää, että asianhaarat ovat lieventävät.

On mahdotonta etukäteen kuvitella kaikenlaatuisia käytännössä ehkä esiintyviä tapauksia ja muodostella niihin ratkaisu-ehdotukset. Selvää on vain se, että kysymyksessä olevaa lakiakin, tulkittaessa on sovellettava yleisiä rikosoikeudellisia sääntöjä ja rikosoikeuden yleiseen osaan sisältyviä periaatteita. Tärkeätä on muistaa, ettei ole lupa käyttää 1 §:n 3 tai 4 momentin rangaistusasteikkoja, jollei siihen ole olemassa objektiivisesti hyväksyttäviä syitä. Lain 5 §:n säännös rangaistusmääräyksiin tuomittavasta sakosta on tietysti sikäli arveluttava, että siinä useinkin jää vain syyttäjän harkinnan varaan, onko rikos tehty lieventävien tai erittäin lieventävien asianhaarain vallitessa. Samalla pitäisin sitäkin seikkaa arveluttavana, että tähän lakiin yleensä ollenkaan on otettu rangaistusmääräyksen käyttämisen mahdollisuus, sillä se ei oikeastaan periaatteellisesti sovellu näin ankaraan lakiin, minkä lisäksi se helposti johtaa näiden vakavien rikosten aliarvioimiseen. Tämän pykälän 2 momentti velvoittaa kuitenkin tuomarin harkitsemaan, onko asia rangaistusmääräyksiin ratkaistava. Tätä velvollisuutta ei ole unohdettava. Jos tuomari siis katsoo, että rikos ei ole tapahtunut lieventävien eikä erittäin lieventävien asianhaarain vallitessa, tai jos hänellä on syytä sitä epäillä-

kin, hänen on saatettava asia oikeuden käsiteltäväksi. Joka tapauksessa on tietysti muistettava, että rangaistusmääräyksiin voidaan tuomita rangaistusta ainoastaan 1 §:n 3 ja 4 momentissa mainituissa tapauksissa, sillä ainoastaan niissähän edellytetään lieventäviä tai erittäin lieventäviä asianhaaroja, jotka ovat rangaistusmääräyksen käyttämisen ehdottomia edellytyksiä. Mainittakoon, että eräältä viralliselta taholta on nostettu kysymys siitä, että rangaistusmääräyksen edellytyksenä olevan rangaistuksen yläraja korotettaisiin 75 päiväsakosta 150 päiväsakoon. Sikäli kuin tämä muutos toteutuu, se tietysti tekisi menettelyn osaltaan nopeammaksi, mutta sellaisella muutoksella on edellä lausutunkin mukaan myöskin varjopuolensa. Sitenhän syyttäjistä jäisivät ennenetyssä määrin riippumaan säännöstelyrikoksista tuomittavien rangaistusten suuruutta koskevat kysymykset, ja samalla siitä voisi olla seurauksena, että nämä rangaistukset yhä suuremmassa määrin tulisivat olemaan liian lieviä. Nämä epäkohdat häviäisivät tietysti, jos tuomarit entistä tarkemmin suhtautuisivat ehdotettujen päiväsakkomäärien arvostelemiseen ja määräisivät jutut oikeuden käsiteltäviksi kaikissa niissä tapauksissa, joissa on vähänkin syytä epäillä, ettei ehdotettu päiväsakkomäärä ole lain tarkoituksen taikka esillä olevan yksityistapauksen laadun mukainen.

Käytettävissä ei ole sellaista aineistoa, josta voitaisiin päättää, miten kysymyksessä olevaa lakia käytännössä sovelletaan. Ne huomiot, jotka tässä esitetään, perustuvat kansanhuoltoministeriön tarkkailu- toimistosta saatuihin suullisiin ilmoituksiin ja eräältä epäviralliselta, joskin arvovaltaiselta taholta saatuihin lausuntoihin. Kun kuitenkin ei ole syytä epäillä näiden tietojen todenperäisyyttä, mainitaan ne tässä.

On muun muassa viitattu säännöstelyrikkoksia koskevan oikeudenkäynnin hitauteen. Ei tahtoisi olettaa, ettei säännöstelyrikkoksia käsiteltäisi tuomioistuimissa siten kuin laki määrää, sillä onhan olemassa selvä säännös siitä, että säännöstelyrikkoksia koskevat syytteet on otettava käsiteltäviksi ja käsiteltävä yhtä kiireellisesti, kuin vangittuja henkilöitä koskevat syytejutut. Mikäli siinä kohden ehkä on ilmennyt laiminlyöntiä, voitaneen olettaa, että asianomaiset viranomaiset ovat ryhtyneet tai ryhtyvät sen johdosta toimenpiteisiin. — Mutta juttujen

vireilletulo tuomioistuimissa on voinut viipyä kauan sen johdosta, että poliisi- tai syyttäväviranomaiset eivät ole voineet saada alustavaa tutkintaa nopeasti valmiiksi. Onkin myönnettävä, että on säännöstelyrikkoksia, joiden selvittäminen vaatii melkoisen ajan. Mutta asianomaisten on tietysti syytä kaikin keinoin kiirehtiä tutkimusten mahdollisimman nopeaa loppuunsaattamista. Jollei tämä ole mahdollista, vaan tutkimus vaatii pitemmän ajan, niin siihen tietysti on tyydyttävä.

Pyydän tässä saada esittää eräitä kohtia erästä viime joulukuussa päivätystä, säännöstelyrikosten oikeudellista käsittelyä koskevasta arvostelusta, jossa lausuttiin m. m. seuraavaa:

„Yhtenä nykysodan sivuilmiönä, joka esiintyy monilla eri tahoilla, on kansan oikeustajun lamaantuminen niin, että se „ymmärtää” eräät rikkomukset ja suhtautuu rikkojiin myönteisesti. Erityisesti tämä koskee säännöstelyrikkomuksia, joihin jo varsin laajoissa piireissä suhtaudutaan samaten kuin alkoholinkäyttöön kieltolain aikana.

Huomattavana tekijänä tällaisen suhtautumisen syntymiseen on ollut oikeudenkäyttöemme säännöstelyrikkomusasioissa. Tuli- ja kotirintaman oikeudenkäytön ero on silmiinpistävä, sillä sellaiset asiat, jotka tulirintamalla ratkaistaan mutkattomasti ja tiukasti, vaativat kotiseudulla selvittämiseen pitkät ajat ja monet oikeusportaat. Kotirintaman oikeudenkäytön hitaus on, vaikka viime aikoina onkin jonkin verran parannusta tapahtunut, edelleenkin niin suuri, että yleisen käsityksen mukaan esim. salakauppias ennättää, ennen kuin hän joutuu tuomiotaan kärsimään, moneen kertaan „korvata vanhingot” jatkamalla toimintaansa.

Tuomioitten epäjohdonmukaisuuteen kiinnitetään myös kansan laajoissa piireissä huomiota. Suurten piirien oikeustajun mukaan salakaupasta nälkäänsä tyydyttääkseen ostava kuluttaja taikka salakauppaan vähäistä voittoa saadakseen myyvä tuottaja eivät ole läheskään niin suuria rikollisia kuin ammatikseen salakauppaa harjoittava trokari, mutta tuomioista ei saada tukea tälle mielipiteelle. Trokarien tuomiot ovat täysin samanlaisia kuin niittenkin, joita he houkuttelevat säännöstelyrikkomuksiin. Lisäksi tuomioitten laatu eri paikkakunnilla

vaihtelee suuresti samanlaistenkin rikkomusten ollessa kyseessä.

Oikeudenkäyttöemme onkin tämän vuoksi joutunut ivan kohteeksi, ja esim. työläispiireissä vedotaan aina näitten asioiden puheen ollen ulkomaisiin esimerkkeihin, nimenomaan Saksaan ja Englantiin, joissa asiat ovat järjestetyt totaalisen sodan vaatimusten mukaisesti. Tällainen arvostelu ja vieraitten olojen esittäminen esimerkkinä tietenkin on omiaan edelleen vähentämään lainkunnioitusta ja johtamaan kansaa rikkomusten tielle. Se siis voimakkaasti kaivaa maata säännöstelymääräysten alta.

Tämän asioiden tilan korjaamiseksi maassamme olisi nopeimmiten aikaansaattava poikkeuksellisiin oloihin sopeutuva lainkäytön uudistus, jonka nopeimmin vaikuttavina kohtina olisivat säännöstelyrikkomuksia käsittelevät pikaoikeudet sekä erityiset „trokarilait”, jotka asettaisivat ammattimaista salakauppaa harjoittavat sellaiseen häpeäpaaluun, että yleisö ehdottomasti kieltäytyisi ryhtymästä tekemisiin näiden kanssa.

Erityisen selvänä nämä ristiriitaisuudet sota- ja sisärintaman oikeudenkäytössä esiintyvät oikeuslaitoksemme silloin, kun sen pitäisi hoidella säännöstelyrikkomuksia, yleisintä ja ikävintä totaalisen sodan aiheuttamien olosuhteitten seurausta. Nimenomaan elintarvikepulaa hyväksi käyttäen suoritettujen rikkomusten, salakaupan ja hintakiskonnan, määrä on kasvanut peräti suureksi. Ja suurelta osalta oikeuslaitoksemme hitauden ja sen toimenpiteitten laimeuden ansiota on ollut eräänlaisen „kieltolakimieliä” syntyminen kansan keskuuteen. Tämä osoittaa ikävällä tavalla sisärintaman moraalien horjumista, sillä vaikka suurtrokari edelleenkin katsotaan rikolliseksi, ei enää pidetä vääränä sitä, että kansalaiset tilaisuuden tullen ostavat omaan kulutukseensa tarvikkeita säännöstelyn ulkopuolitse. Sitä seikkaa, että suurtrokarit, salakauppiaat ja elintarvikkeitten salaajat harvoin joutuvat rangaistaviksi ja että oikeuslaitos näissäkin tapauksissa toimii perin hitaasti ja helläkäteisesti, pidetään kansan keskuudessa eräänlaisena hallituksen itsensäkin tunnustamana heikkouden osoituksena.

Tämän hetken tilanteelle on kuvaavaa, että kansa suhtautuu säännöstelymääräyksiin ja varsinkin niitten rikkomisesta an-

nettuihin tuomioihin varsin ironisesti. Todetaan, että nimensä kirjoittamatta jättäminen ostokorttiin on suurempi rikos kuin viljan salaaminen tai muun elintarvikkeen yleiseen kulutukseen luovuttamisesta kieltäytyminen. Sanotaan, että toisen ostokortilla leipäpaketin ostaminen on raskaampi rikkomus kuin rehun petkuttaminen puolustuslaitokselta.

Sellaiset vertailut, joita toimitetaan päiväskorangaistusten perusteella, eivät myöskään ole kansan mielialaa kohentavia eivätkä lainkunnioitusta nostavia. Kun kansa toteaa, että kaupunkipaikassa tuomitaan työmiehen vaimo, jolla ei ole omaa ansiota, taikka opiskelija-rouva, jonka mies on rintamalla, päiväsakkoihin 15 markan mukaan päivältä ja samanaikaisesti toisaalla arvostellaan maanviljelijän tahi tilallisen päiväsakko vain 5 tai 6 markaksi, niin kansan syvien rivien keskuudessa pääsee melko yleisesti vallalle mielipide, että lain edessä kaikki eivät olekaan samanveroisia.”

Kansanhuoltohallinnon alalla toimivien viranomaisten keskuudessa on sellainen käsitys yleinen, että säännöstelyrikkoksista tuomitaan aivan liian lieviä rangaistuksia. Sitä on ihmetelty erityisesti siitä syystä, että sovelletut rangaistukset eivät näytä kohonneen senkään jälkeen, kun rangaistuksia äskettäin erittäin tuntuvasti korotettiin. Tähän voi ehkä vaikuttaa se, että meidän maamme tuomarit ovat humaaneja. Jos tämä mielenlaatu kuitenkin johtaa vaaralliseen kurittomuuteen koko kansalle välttämättömän säännöstelyn kohdalla, ei lempyyteen ole vähintäkään syytä. Olen ajatellut syyksi näihin lieviin rangaistuksiin sitäkin, että säännöstelyrikkokset ehkä joidenkin tuomarien mielestä jollakin tavoin kuuluvat samaan luokkaan kuin entisen ajan kieltolakirikokset. Näiden välillä on kuitenkin olemassa jyrkkä ero. Kieltoilla yritettiin tehdä sellainen kansa raittiiksi, joka ei sitä itse halunnut. Säännöstelyä vaativat nykyään sitä vastoin kansan ja valtakunnan elintärkeimmät edut, joten sitä koskevien määräysten rikkomisen tosiasiallisesti on hyvinkin vaarallinen teko. Mikään helläkäisyys niihin nähden ei siis ole luvallinen. Näitä rikoksia rangaistaessa on myöskin syytä kiinnittää vakavaa huomiota rangaistusten yleisestä väärä vaikutukseen. Erityisesti ovat ankarat rangaistuk-

set välttämättömät niillä paikkakunnilla, missä säännöstelyrikollisuus tunnetusti on yleisempää. Se seikka, että lievempi rangaistus jossakin tapauksessa erikoisestavältä kannalta näyttäisi olevan puolustettavissa, ei siis sellaisenaan saisi johtaa lievän rangaistuksen käyttämiseen, jos rangaistuksen yleisestävä puoli ilmeisesti vaatii ankarampaa otetta.

Ei voitane kieltää sitäkään, että oikeudenkäyttö puheena olevalla alalla on horjuva ja vailla yhdenmukaisuutta. Siinä ei lyhyen ajan vuoksi ole voitukaan saavuttaa vakaantunutta oikeuskäytäntöä. Eikä sellainen helposti synnykään, kun oikeuksien ratkaisuja ei virallisesti julkaista, eivätkä nämä jutut joudu Korkeimman oikeuden käsiteltäviksi. — Samalla on kylläkin myönnettävä, että näissä rikoksissa on sellaisia, joiden selvittäminen voi muodostua hyvinkin vaikeaksi. Eihän myöskään voida kieltää, että säännöstelymääräysten monilukisuus osaltaan voi vaikeuttaa juttujen nopeata käsittelyä ja oikean ratkaisun löytämistä varsinkin siellä, missä tuomari tai syyttäjä harvoin joutuu selvittämään mutkikasta juttua, erityisesti maaseudulla.

Kansanhuoltoministeriön tarkkailutoimiston taholta on huomautettu seuraavaa: On kiinnitetty huomiota siihen, että maanviljelijä, joka on salannut 3,000 tai 4,000 kiloa viljaa, myydäkseen ne salakaupassa korkeasta hinnasta, on tuomittu siitä yhtä pieneen sakkorangaistukseen kuin henkilö, joka on jättänyt merkitsemättä nimensä hänelle laillisesti kuuluvaan ostokorttiin. On myös havaittu, että kihlakunnanoikeudet useammin tuomitsevat liian lieviä rangaistuksia kuin raastuvanoikeudet. On oudoksuttu, että vapausrangaistuksia tuomitaan hämmästyttävän vähän ja ettei rangaistusten äskettäin toteutettu jyrkkä korottaminenkaan ole johtanut ankarampiin rangaistuksiin käytännössä. On myös ilmoitettu, ettei kysymyksessä olevan alan uusintarikollisia tuomita ensiksi tuomittua rangaistusta korkeampiin rangaistuksiin eikä yleensä vapausrangaistuksiin. Tarkkailutoimisto on edelleen viitannut siihenkin, että syyttäjien aktiivinen toiminta näissä jutuissa useinkin on jokin heikkoa, ja että syyttäjät nojautuvat tavallisesti yksinomaan poliisitutkintopöytäkirjaan tai kansanhuoltoviranomaisen hankkimaan selvitykseen. Samalla toimisto on

pannut merkille, miten eräät syyttäjät hallitsevat heikosti juttuun liittyviä tosiseikkoja. Tuomioistuimet taas tuntuvat välttävän näissä jutuissa voimakasta prosessin johtamista, eivätkä ne tunnu olevan erityisen halukkaita omakohtaisesti ottamaan selvää jutun tosiasioista, jota paitsi ne eivät riittävässä määrin tunnu käyttävän kysely-oikeuttaan ja velvollisuuttaan. Suuremmissa jutuissa syytetty usein on varakas, joten hän uhraa suuretkin varat puolustukseensa. Näissä jutuissa syyte usein jää paljoa heikommaksi kuin lainoppineen asianajajan tarmokas puolustus, mikä voi johtaa ja toisinaan johtaakin syyllisen vapauttamiseen. Tarkkailutoimiston taholta on valitettu sitäkin, että syyttäjät eivät riittävässä määrin hanki jutuissa lausuntoja kansanhuoltoministeriöstä, josta niitä kyllä auliisti annetaan. Toimiston taholta on lausuttu sekin käsitys, että luvallisten hintojen ylittämistä koskevat jutut useinkin muodostuvat melkoisen vaikeiksi. Erityisesti väitetään asianlaidan olevan näin kysymyksen ollessa teollisuustuotteista. Niihin nähden on valitettu, että tuomioistuimet eivät tunnu olevan valmiita antamaan asianmukaista arvoa kansanhuoltoministeriön asianomaisen osaston arvostelulle hintojen kohtuullisuudesta. Omasta mielestäni olisin taipuvainen, mitä hintojen kohtuullisuuteen tulee, omaksumaan seuraavan kannan: Onhan selvää, että, jos jollekin tarvikkeelle on vahvistettu ylin sallittu myyntihinta, jota koskeva päätös on julkaistu asetuskokoelmassa, tuomioistuimen on tuomittava rangaistukseen jokainen, joka ottaa tarvikkeesta vahvistettua korkeamman hinnan. Mutta ei kai ministeriön taholta erikoistapauksessa kohtuulliseksi ilmoitettua hintaa voida pitää vähemmän luotettavana vain siitä syystä, että hintaa ei ole julkaistu asetuskokoelmassa, vaan että se on annettu tuota erikoistapausta silmällä pitäen. Tuntuukin siltä, että tuomioistuinten yleensä on syytä pitää velvoittavina normeina niitäkin hintamääriä, jotka asianomainen ammattivirasto on ilmoittanut kohtuullisiksi hinnoiksi. Tähän nähden viitataan valtioneuvoston hintojen ja maksujen säännöstelystä 26/6 1942 antaman päätöksen 3 §:ään, jonka mukaan ministeriöllä on valta vapaan harkintansa mukaan määrätä hintojen ja maksujen suuruus. Samansisältöinen säännös oli hintojen koh-

dalta valtioneuvoston hintojen säännöstelystä 12/6 1941 antaman päätöksen 22 §:ssä, sellaisena kuin se oli muutettuna valtioneuvoston 24/10 1941 antamassa päätöksessä.

Äskettäin on herätetty kysymys siitä, olisiko syytä perustaa erikoistuomioistuinta säännöstelyrikosten käsittelemistä varten. Tämä ajatus vaatii epäilemättä vakavaa harkintaa. Mikäli se voidaan toteuttaa, niin sillä tietysti saavutettaisiin nopeutta oikeudenkäynnissä, oikeudenkäytön suurempaa varmuutta ja säännöstelyä koskevien määräysten parempaa hallitsemista, minkä lisäksi, jos näiden erikoistuomioistuinten tuomiopiirit tulisivat olemaan suuria, oikeuskäytäntökin voisi muodostua yhtenäisemmäksi. Tähän kysymykseen liittyy tietysti monta huomioon otettavaa asianhaaraa. On ajateltu, että tämä kysymys saattaisi kiinnostaa tämän kokouksen arvoisia osanottajia, joten toivotaankin, että viriävässä keskustelussa siitäkin lausuttaisiin ajatuksia.

Ja lopuksi: kuten jo alussa huomautettiin, kansanhuolto turvaa sekä tulirintaman että kotirintaman kestävyys. Mutta meidän kotirintamalla toimivien on syytä muistaa sekin, että mekin käytännöllisesti katsoen olemme eräänlaisia sotilaita, joiden on kestettävä samat vaikeudet ja joilta

vaaditaan samaa lujuuutta kuin tulirintamillakin. Onhan sotamme totaalisen sodan luontoinen. Kansanhuollon mahdollisimman tehokas toteuttaminen on kaikkein tärkeimpiä voitollisen sodan käymisen edellytyksiä. Siitä johtuu, että kansanhuollon hoitamiseen on kiinnitettävä mitä vakavinta huomiota. Meidän lakimme mukaan kansanhuoltorikokset ovat erittäin vakavia. Muistettakoon, että eräiden muiden kansojen keskuudessa säännöstelyrikoksista voi seurata jopa kuolemanrangaistuskin. Se seikka, ettei meillä ole menty niin pitkälle, johtuu tietysti meidän omasta mentaliteetistamme ja meillä vallitsevasta oikeuskäsityksestä, mutta se ei osoita sitä, että säännöstelyrikoksia täällä pidetään tai olisi pidettävä jonkinlaisina toisen tai kolmannen luokan rikoksina. On syytä huomauttaa siitäkin, että, jollei meidän nykyinen puolustusotamme johtaisi onnelliseen tulokseen, romahdus meidän pienen kansamme kohdalla varmaankin olisi monin verroin kohtalokkaampi kuin kysymyksen ollessa suuremmista kansoista. Meillä ei siis ole vähintäkään varaa millään tavoin eikä missään muodossa heikentää taistelurintamaamme kansanhuollonkaan alalla, joka epäilemättä muodostaa ensiluokkaisen tärkeän aseensa ja keinon kansamme viemisessä voittoon, rauhaan ja elämään.

Selostus oikeusneuvos Heinonkosken esityksen pohjalta käydystä keskustelusta.

Professori Honkasalo: katsoi sen seikan, että säännöstelymääräyksiä aivan yleisesti rikotaan, johtuvan epäilemättä meillä valalla olevasta yksilöllisestä katsantokannasta, joka ei ole taipuvainen ottamaan huomioon yhteisön etua edes nykyisen vaaran hetkellä. Ilman yleisen mielipiteen tukea ovat esivallan toimenpiteet suuressa määrässä tehottomat. Kun oikeustajunta ei tarpeeksi voimakkaasti reagoi eivätkä edes viranomaiset omasta kohdastaan tunnontarkasti suhtaudu säännöstelyn aiheuttamiin rajoituksiin, näyttää tilanne varsin toivottomalta. Ja kuitenkin ovat säännöstelyrikokset sosiaalisesti katsoen paljon vaarallisemmat kuin tavalliset varkaudet, sillä ne voivat hävittää rintamantakaisen moraalin ja saada koko kotirintaman horjumaan. Puolinaiset toimenpiteet eivät nyt riitä. Kansan terve oikeustajunta on saatava heräämään. Se on tuskin mahdollista muulla tavoin kuin saattamalla säännöstelymääräysten rikkojat siihen asemaan, että heitä kohdellaan maan kansankokonaisuuden intressejä vakavasti vaarantavina maanpettureina. Siihen päästään vain siten, että säännöstelymääräysten rikkominen jätetään kenttätuomioistuinten tapaan järjestetyille erikoistuomioistuimille.

Presidentti v. Hellens: selitti, että alioikeuksien lieviä tuomioita ei hovioikeuskaan voi korottaa, koska yleensä vain tuomitut saattavat asian hovioikeuden käsiteltäväksi. Syyttäjät olisi tämän vuoksi velvoitettava kaikista suuremmista jutuista ilmoittamaan esim. kansanhuoltoministeriön määrättävälle kanneviskaalille tai oikeuskanslerinvirastoon asetettavalle erikoiselle ylemmälle syyttäväviranomaiselle, joka harkitsisi muutoksenhaun tarpeellisuuden. Tällä tavoin saataisiin aikaan suurempi yhdenmukaisuus ylempienkin oikeuksien tuomioissa ja tällaisen viranomaisen olemassaolo saattaisi lautakunnat tarkemmin

ajattelemaan alioikeuden tuomiota ylempienkin oikeuksien kannalta. Turun hovioikeus käsittelee ylempänä oikeusasteena n. $\frac{2}{3}$ kaikista maamme säännöstelyrikoksista, eikä näiden asioiden ratkaisemisessa tois-
taiseksi ole, vain syytettyjen valittaessa, voitu saavuttaa tarpeellista yhdenmukaisuutta.

Pormestari Ahlbäck: ilmoitti tilanteen säännöstelyrikosten alalla Vaasassa sikäli parantuneen, että monet tori- ja hallikauppiat, joille ympäristön tuottajat olivat vanhasta tottumuksesta edelleenkin myyneet tuotteitaan, olivat ankaran rangaistuksen pelosta lopettaneet „välittäjän” toimintansa. Erikoistuomioistuinten perustaminen olisi puhujan mielestä juristien puutteessa vaikeata toteuttaa, mutta sitävastoin voitaisiin ajatella erikoissyyttäjien asettamista valtionsyyttäjien tapaan suurempien säännöstelyrikosten tutkimista varten. Kun tilaisuudessa oli läsnä vain muutamia tuomarikunnan edustajia, tulisi oikeusministeriön lähettää tuomioistuimille selostus oikeusneuvos Heinonkosken alustuksesta. Täten edistettäisiin yhdenmukaisuuden aikaansaamista tuomioissa.

Professori Salmiala: katsoi tuomioistuinten erilaisista rangaistuksista samanlaisissa asioissa johtuvan, ettei kansan keskuudessa ymmärretä niiden päätöksiä. Kuvaavinta tuomioistuinten asennoitumiselle säännöstelyrikoksiin nähden on niiden kanta elintarvikekorttien suhteen. Tuomioistuimet pitävät näitä kortteja RL 36 luv. 4 §:n 2 momentin mainitsemiin vähäpätöisiin asiakirjoihin verrattavina papereina, vaikka ne ovat mitä tärkeimpiä asiakirjoja, joilla jaetaan kansakunnan käytettävissä olevat elintarvikemäärät kansan kesken. Saksassa ja Englannissa pidetään tällaisia kortteja aivan toisessa asemassa. Meidän Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen mukaan 21 p:ltä maalisk. 1921 on elintarvikekortti RL

36 luv. 4 §:n 1 mom:ssa tarkoitettu asiakirja. Tässä yhteydessä puhuja viittasi vuoden 1942 „Poliisimies” lehden n:ossa 13—14 ja „Defensor Legiksen” n:ossa 5—7 julkaistuun säännöstelyrikosta koskevaan artikkelinsa. Nykyinen ali- ja hovioikeuksien käytäntö pitää kuitenkin jatkuvasti elintarvikekortteja rikoslain 36 luvun 4 §:n 2 mom:n mainitsemina kaikkein vähäpätöisimpinä asiakirjoina. Niiden viranomaisen, joiden on huolehdittava lainkäytön yhdenmukaisuudesta, olisi ollut huolehdittava siitä, että KKO:n v:n 1921 prejudikatin mukainen käytäntö olisi jälleen saatettu voimaan hankkimalla asiassa uusi KKO:n päätös, joka varmaan olisi ollut samanlainen kuin vuonna 1921. Oikeuskanslerinviraston tulisi muuten huolehtia siitä, että syyttäjät saattaisivat ylempien oikeuden käsiteltäviksi kaikki päätökset, jotka eivät vastaa lain tarkoitusta, oikeustajuntaa tai Korkeimman oikeuden käytäntöä. Vielä on huomautettava, että suurimmissa säännöstelyjutuissa on käsittely muodostunut kovin hitaaksi senvuoksi, että niitä laajennetaan liikaa vetämällä yhä uusia syytettyjä osallisiksi samaan prosessiin. Oikeudenkäytöt olisi enemmän keskitettävä. Tuomioistuimet eivät voi välttää lukemattomia lykkäyksiä syyttäjien usein puutteellisen asian valmistelun ja syytteiden lisääntymisen vuoksi asian käsittelyn aikana. Nykyiset tuomioistuimetkin pystyisivät hyvin hoitamaan säännöstelyrikosasiat, jos vain syyteaineisto paremmin valmisteltuna ja keskitettynä esitettäisiin tuomioistuimelle, ja tarpeellinen yhdenmukaisuus oikeudenkäytössä saataisiin aikaan sen kautta että syyttäjät huolehtisivat siitä, että asiat tulevat tarvittaessa ylempien oikeuksien käsiteltäviksi.

Laamanni Malinen: huomautti, että elintarvikkeiden säännöstely meillä jo on saanut sellaisen laajuuden ja käynyt niin monimutkaiseksi, ettei varsinkaan maalaisväestö kykene sitä täysin käsittämään ja hallitsemaan. Siinä vaaditaan monenlaisia ilmoituksia, lomakkeiden täyttämisiä ja tilintekoa, jollaisiin maalaiset eivät ole tottuneet. Sentähden olisi tarpeellista, että asianomaisia ohjattaisiin ja neuvottaisiin suuremmassa määrässä kuin tähän saakka. Siinä ei riitä kiertokirjeet, sanomalehtikirjoitukset ja muut sellaiset, vaan neuvonnan tulee olla tarpeen niin vaatiessa hen-

kilökohtaista ja sitä olisi annettava ajoissa ja heti kun huomataan asianomaisen erehtyneen jossakin ilmoituksessaan tai tilinteossaan, jotta asianomainen seuraavassa tehtävässään voi ottaa huomioon saamansa ohjeet. Jos näin tehdään, niin varmasti vältettäisiin monet sekaannukset ja siitä johtuvat syytteet näissä asioissa. Ja silloin voisivat tuomioistuimetkin, joitten nykyään on pakko ottaa lieventävänä asianhaarana huomioon asianomaisen ymmärtämättömyys, paremmalla syyllä antaa ankarampia tuomioita tapahtuneista rikkomuksista. Puhuja mainitsi tästä pari esimerkkiä: hiljakoin oli käräjillä ollut eräs säännöstelyjuttu, jossa talonisäntää oli syytetty maidon kulutuksen säännöstelystä annettujen määräysten rikkomisesta; hän oli aikaisemmin ilmoittanut ruokakuntaansa kuuluvan 9 henkeä, mutta kuukausittain annettavissa maidontuoton tilityksissään sittemmin ilmoittanut henkilömäärän milloin 20, milloin 25, vieläpä 29 hengeksi, joille kaikille hän oli maitoa antanut korteita. Tätä oli sitten jatkunut 8 kuukauden ajan ilman että kansanhuoltolautakunta oli tällaisesta väärästä tilityksestä tehnyt edes mitään huomautusta asianomaiselle, kunnes vihdoin eräs kansanhuollon tarkkailija oli sen huomannut ja ilmoitti asian viralliselle syyttäjälle seurauksin, että syytetty tuomittiin usean tuhannen markan sakkoihin ja korvauksiin. Jos kansanhuoltolautakunta olisi heti ensimmäisen väärän tilityksen saatuaan siitä huomauttanut, olisi asianomainen sen heti korjannut, sillä jutussa kävi selville, että koko asia johtui sellaisesta väärinkäsityksestä, että asianomainen oli luullut voivansa antaa maitoa korttita myös tilapäiselle työväestölleen samassa määrässä kuin vakinaiselle väelleen. Pieni henkilökohtainen neuvo ajallaan olisi siis tässä estänyt pitkäaikaisen väärinkäytöksen kaikkine ikävine seurauksineen asianomaiselle. — Toinen esimerkki: vanha mylläri, joka tuskin osasi nimeänsä kirjoittaa, oli kansanhuoltolautakunnalle antanut puutteelliset tilitykset myllytyksistään ja kansanhuoltolautakunta oli joka kuukausi merkinnyt myllykirjaan tarkastaneensa sen, tekemättä sen johdosta kuitenkaan mitään huomautusta myllärillemme, mutta tarkkailija oli myöhemmin nuo puutteellisuudet huomannut ja teki niistä ilmiannon syyttäjälle, jonka oli pakko syyttää myl-

läriä. Tässäkin tapauksessa olisi ajoissa annettu neuvo ehkäissyt koko syytejutun. Tällaisia tapauksia sattuu kihlakunnan-oikeuksissa usein, luullen puhuja voivansa sanoa, että suurin osa hänen tuomiokunnassaan sattuvista säännöstelyrikkomuksista olisi ollut vältettävissä aikanaan annetun sopivan neuvon tai ohjeen kautta, sillä niiden syynä on useimmissa tapauksissa ymmärtämättömyys. Kansanhuoltoviranomaisten olisi sentähden suuresti tehostettava neuvontatoimintaansa, ja ellei heillä ole siihen tarpeellista työvoimaa, olisi henkilökuntaa lisättävä. Periaatteena olisi säännöstelyasioissa pidettävä, että ensin on neuvottava ja vasta sitten, ellei neuvoja oteta huomioon, syyttävä. Toivottavaa olisi, että kansanhuoltoministeriö ottaisi tämän huomioon ja ryhtyisi asianmukaisiin toimenpiteisiin neuvonnan ja ohjauksen tehostamiseksi.

Hovioikeudenneuvos Lagercrantz: lausui, että rikosten vastustamiskeinona on rangaistusten ohella m. m. lisääntyvä valistus. Säännöstelyrikkoksiin on suhtauduttava vakavasti harkiten, mutta kansan oikeustajunta on myös otettava huomioon. Ankarampia rangaistuksia soveltamalla voitetaan kyllä jotakin, mutta tämä ei paljoa auttanut esimerkiksi kieltolain aikanaan. Puhuja piti sen vuoksi varsinkin suullisin esityksin tapahtuvaa yleistä valistusta kansanhuoltoon koskevista asioista tärkeänä, katsoen ettei sanomalehtikirjoituksilla ja lentolehtisillä ole läheskään samaa vaikutusta. Niinikään puhuja katsoi, että tarkkailijain pätevyyttä olisi kohotettava, jotta he vuorostaan voisivat opastaa paikallisia huoltoviranomaisia ja yleisöä. Presidentti v. Hellenin ehdottamalla erikoisilla syyttäväviranomaisilla saattoi puhujan mielestä olla merkitystä, mikäli päteviä voimia on saatavissa. Erikoistuomioistuinten perustamista puhuja ei kannattanut jo senkin vuoksi, että niihin tulisi olemaan vaikea saada jäseniä, ja että niistä aiheutuisi melkoisia kustannuksia. Muuten puhuja huomautti, että rikkomukset usein tapahtuvat hyvinkin lieventävissä olosuhteissa ja toisinaan vahingossa ja tietämättömyydestäkin, joten väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta annetun lain 1 §:n 3 ja 4 momenttia, sellaisina kuin nämä ovat huhtikuun 24 päivänä 1942 an-

netussa laissa, on useissa tapauksissa ollut sovellettava.

Apulaisoikeuskansleri Möller: ilmoitti oikeuskanslerinviraston lähettäneen toukokuun 2 päivänä 1942 syyttäjille kiertokirjeen, jossa edellisen huhtikuun 24 päivänä tehtyä muutosta väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta annettuun lakiin selostettiin, sekä kiinnitettiin huomiota siihen, että syyttäjien oli, milloin heidän mielestään kysymyksessä olevan lain nojalla tuomittu rangaistus oli ilmeisesti liian lievä ja erikoisesti lain 1 §:n 3 ja 4 momentteja aiheutta sovellettaessa, saatettava asia ylemmän oikeuden tutkittavaksi.

Professori Honkasalo: huomautti, että syyttäjän velvoittamisella valittamaan liian lieviä päätöksistä ja kansanhuoltolautakuntain taholta järjestettävällä neuvonnalla voidaan ehkä pientä parannusta aikaansaada. Saavutetaanhan niillä ehkä se, että useampi trokari saa ansaitun rangaistuksensa. Mutta sillä ei ole paljonkaan voitettu. Säännöstelymääräysten rikkomisen yhteiskunnanvastaisuus on pääasiallisesti siinä, että tarvikkeita ei luovuteta yleiseen säännöstelynalaiseen kulutukseen vaan käytetään sitä sivuuttaen. Jos nyt ajatellaan, mitä tietä tarvikkeita joutuu säännöstelyn ulkopuolella käytettäväksi, niin on tunnusmerkittävä, että valtavasti suurin osa säännöstelyn sivuuttaneista tarvikkeista kulkee pikkupaketteina tuottajilta sukulaisille, ystäville ja ystävän ystäville ja vain vähäinen osa ammattitrokarien välityksellä. Pikkupakettiliike ei näin ollen ole suinkaan vähäisempänä paheena pidettävä, joskin on myönnettävä, että varsinaisten trokarien toiminta on sikäli raskaammanlaatuista, että sen motiivina on alhainen voitonhimo ja että se tapahtuu toisten hätää hyväksi käyttämällä. Minulle on kerrottu, että säännöstelymääräysten noudattamista valvovien viranomaisten taholta olisi annettu ymmärtää, että n. s. „pikkupaketteja” saataisiin vapaasti lähettää. Jos niin on tapahtunut, on se varsin valitettava seikka, sillä sellainen määräys on omiansa tylsistyttämään entisestäänkin vähäisen oikeustajunnan. Tilanne on suorastaan surkea. Tuskinpa 1 % säännöstelyrikkoksista tulee syytteeseen panuksi. En näe muuta parannuksen mahdollisuutta kuin erikoistuomioistuinten aset-

taminen. Vain tietoisuus siitä, että säännöstelymääräyksiä rikkomalla loukataan kansakunnan tärkeimpiä intressejä ja että sellainen toiminta on sota-aikana maanpeturuuteen verrattavissa, saattanee herättää omattunnot tajuamaan, mistä on kysymys.

Professori Salmiala: lausui, että nopea, luja ja yhdenmukainen oikeudenkäynti auttaisi säännöstelyrikosten torjumista. Syyttäjien toiminnan tehokkuutta olisi valvottava muutenkin kuin kiertokirjeellä. Ymmärtämättömyydestä johtuvat säännöstelymääräysten rikkomistapaukset ovat vähäpätöisiä. Niihin nähden ei oikeustajunta vaadi ankaruutta. Mutta sellaista vaatii se, kun kysymyksessä ovat sellaiset säännöstelyrikokset, joissa pyritään hyötymään kansakunnan kustannuksella.

Tässäkin tilaisuudessa on eri yhteyksissä puhuttu kansan oikeustajunnasta ja siitä, että tuomioiden on oltava sen kanssa sopuinnassa. Tätä ei kuitenkaan nykyisissä poikkeuksellisissa oloissa voi aina ottaa huomioon. Monien säännöstelytoimenpiteiden välttämättömyys ei ole vielä emättänyt syöpyä kansan oikeustajuntaan. Säännöstelyn toteuttamiseen on kuitenkin tällöinkin käytettävä kaikki keinot. Yhtenä keinona on myös rangaistus. Rangaistuksen ei tarvitse olla yksinomaan oikeustajunnan mukainen sovitus tai siihen rakentuva yleispreventiivinen toimenpide. Sitä voidaan myös joskus käyttää kasvatuskeinona jo ennen kuin se on yleisen oikeustajunnan hyväksymä. Näin ainakin silloin kun pakko-tila vaatii yhteiskunnan edun nimessä kansalaiselta määrättyä suhtautumista. Yhteiskunnan velvollisuus on nykyisessä tilanteessa asettua yksilöiden yläpuolelle. Kansakunnan kaikki aineelliset ja fyysiset voimavarat on käytettävä sen pelastamiseen välttämättömien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Tärkeimpiä näistä toimenpiteistä on säännöstelyn toteuttaminen ja yhtenä pakkokeinonaan käyttää yhteiskunta rangaistusta. Tuomari ei sen vuoksi saa määrätä rangaistusta säännöstelyrikoksesta ottaa huomioon rikoksesta tai sen törkeydestä paikkakunnalla ehkä vallitsevaa yleistä mielipidettä, jos hän täten joutuisi ristiriitaan laissa koko kansakunnan etua silmällä pitäen ilmenevän tarkoituksen kanssa.

Kaupunginviskaali Imanen: katsoi, etteivät hovioikeuden presidentti v. Hellenssin

syyttäjiin kohdistamat syytökset olleet aiheellisia ainakaan Helsingin kaupungin raastuvanoikeuden osalta. Päinvastoin on sattunut, että hovioikeus on muuttanut alioikeuksien tuomitsemia vankeusrangaistuksia sakoiksi ja yleensä lievemmiksi sekä on ollut toisinaan puhujan mielestä turhan muodollinen pitkittäen oikeudenkäyntiä palauttamalla syytetyn pyynnöstä jutun takaisin alioikeuteen, vaikka hovioikeudella olisi ollut mahdollisuus vapaata harkintaa käyttäen lopullisesti ratkaista asia.

Majuri Ilmarinen: huomautti siitä, että alustuksessa ja keskustelussa oli kohdistettu huomio yksinomaan tarvikkeita koskevien säännöstelymääräysten rikkomiseen, mutta kun rikkomuksia sotilasviranomaisten johtamassa liikenteessä sattuu paljon kuljetusvälineiden omistajien niskotellessa määräysten täyttämässä, tahtoi puhuja erikoisesti painostaa sitä, että kuljetuksesta annettujen määräysten rikkomiset ovat yhtä raskaita kuin elintarvikkeiden säännöstelyä vastaan tehdyt rikokset. Asianomaisille saattaa olla edullisempaa suorittaa pieni sakko kuin täyttää kuljetusmääräyksiä.

Oikeusministeri Lehtonen: lausui, että kiertokirjeen lähettämistä maan tuomarikunnalle pelkästään sen ylimalkaisen ja osittain liioitellun muistion perusteella, josta oikeusneuvos Heinonkoski alustuksesaan mainitsi, olisi voitu pitää puuttumisenä maan riippumattomien tuomioistuinten toimintaan, mikä aina on varsin arkaluontoinen kysymys. Kun kansanhuoltoministeriö oli huomauttanut säännöstelyrikosten torjumisen tehostamisen ja niissä annettavien tuomioiden yhdenmukaistamisen tarpeellisuudesta, ehdotti oikeusministeriö tällaisen kokouksen pitämistä ja siinä käydyn keskustelun tulosten saattamista edelleen maan tuomari- ja syyttäjäkunnan tietoon. Erikoistuomioistuinten perustamismahdollisuutta piti puhuja epäiltävänä. Juristit ovat nykyisin muissa tehtävissä, joista heitä ei voida irroittaa. Mikäli erikoistuomioistuinten kuitenkin haluttaisiin perustaa, olisi niiden käsiteltäviksi jätettävä vain määrätty, suuremmat jutut ja törkeimmistä säännöstelyrikoksista määrätävää rangaistusta korotettava ehkä aina kuolemanrangaistukseen asti.

Toimistopäällikkö Enäjärvi: selitti kansanhuoltoministeriön jatkuvasti kiinnittä-

neen huomiota suullisestikin tapahtuvaan neuvonta- ja ohjaustyöhön. Muun muassa on syksyllä 1942 otettu maataloudellisten oppilaitosten opettajina toimivia agronomeja n. s. maakuntasihiteereiksi, joiden tehtävinä on suorittaa valistus- ja opastustyötä maalaisväestön keskuudessa. Kun säännöstelymääräysten valvonnasta huolehtiva tarkkailijakunta perustettiin, annettiin tarkkailijoille nimenomaiset ohjeet siitä, että havaittaessa tietämättömyydestä aiheutuvaa määräysten vastaista toimintaa, oli asianomaisia aluksi opastettava ja vasta jos nämä eivät siitä välittäneet, tehtävä ilmoitus syytettä varten. Jatkuvastikin on tarkkailijoille tehostettu, että heidän tehtäviinsä kuuluu myös neuvontatyö. Kun säännöstely kuitenkin on ollut suhteellisen kauan voimassa, voidaan jo vähitellen vaatia, että asianomaiset ottavat asioista selvää, jolleivät he ole määräyksistä tietoisia. Huomatavahan on, että yksityisen henkilön on tarpeen tuntea ainoastaan hänen toimintaansa koskevat eikä läheskään kaikkia säännöstelymääräyksiä. Ilmeistä on myös, että törkeimmät rikokset, tarvikkeiden luovuttaminen säännöstelyn sivuitse ja varsinainen hintakiskonta, eivät johdu tietämättömyydestä. Huomioon on otettava sekin mahdollisuus, että syytetty, saadakseen rikoksensa näyttämään lievemältä, esiintyy tietämättömämpänä kuin hän itse asiassa on.

Mitä sitten tulee eräissä puheenvuoroissa kosketeltuihin tapauksiin, jolloin paikallisten kansanhuoltoviranomaisten taholta on sallittu asianomaisten joskus pitkäkkökin aikaa toimittaa virheellisiä selvityksiä elinkeinotoiminnastaan viranomaisten siihen puuttumatta, puhuja huomautti, että kansanhuoltotoimistossa on henkilökuntaa keskimäärin 3—4 henkeä, ja näiden on huolehdittava koko valtavan suureksi paisuneen säännöstelyn täytäntöönpanosta, joten työvoiman puute vaikeuttaa annettujen selvitysten seuraamista. Lähinnä työvoiman puutteesta johtuu myös tarkkailijoille annettu ohje, että päähuomio on kiinnitettävä suurempien rikosten selvilleottamiseen eikä ohi säännöstelyn kulkevien vähäisten lähetysten, n. s. pikkupakettien valvontaan. Tässä kohden on hyväksyttävä eräissä puheenvuorossa julkituotu käsitys, ettei periaatteellisesti voida puolustaa kahdenlaista asennoitumista kysymyksen ollessa pohjim-

maltaan samanlaisesta toiminnasta. Näin tehdään kuitenkin, jos vähäisten elintarvikemäärien hankkimiseen säännöstelyn sivuitse maaseudulla olevilta sukulaisilta ja tuttavilta suhtaudutaan ymmärtävästi tai ehkä hyväksyvästikin, perustellen tätä kantaa korttiannosten riittämättömyydellä, ja samanaikaisesti ankarasti tuomitaan varsinainen salakauppa silloinkin, kun henkilö, jolla ei ole maaseudulla sukulaisia tai tuttavita, ostaa vastaavansuuruisen määrän salakaupasta. Korttiannosten riittävyys tai riittämättömyyshän on kummassakin tapauksessa sama.

Esittelijäneuvos Koskimies: katsoi syyttäjiin kohdistettujen moitteiden aiheutuvan siitä, että poliisipäälliköt maalla toimivat syyttäjinä ja poliisikunnasta on huomattava osa parasta aineesta, nuorimmat ja pysyvimmät miehet, sodassa, joten poliisikunta on sodan johdosta heikentynyt sekä lukumäärältään että laadultaan. Uutta työvoimaa ei ole riittävästi voitu palkata tilalle, ja sekin, mikä on saatu, on laadultaan huonompaa aineesta. Toisaalta ovat tehtävät lisääntyneet, rikollisuus kasvanut ja kasvaa yhä nousten yli poliisiviranomaisten voimien. Rikokset täytyy monin paikoin tyytyä vain rekisteröimään, eikä niiden tutkimiseen ole tilaisuutta ennenkuin pitemmän ajan kuluessa. Tällöin on aloitettava törkeimmistä ja suurimmista juutuista, ja jätettävä vähäisemmät rikokset tuonemmaksi. Numerot saavutuksista eivät täten tule suuriksi. Väitettä, etteivät syyttäjät saataisi säännöstelyrikkoksia ylempien oikeuksien tutkittaviksi, ei ole syytä yleistää, mutta selventävinä seikkoina tällaisiin tapauksiin, varsinkin maaseudulla, puhuja mainitsi, ettei nimismiehen, joka usein on iältään nuori ja mahdollisesti ei edes juristi, yhteistyöstä tuomarin kanssa tulisi mitään, jos hän alituisesti valittaisi oikeuden päätöksistä, sekä ettei nimismiehellä tällöin aina olisi myöskään sen kansan oikeustajunta puolellaan, jonka keskuudessa hän toimii. Kansan oikeustajunnan suhtautuminen säännöstelyrikkomuksiin vaikuttaa myöskin sen, etteivät maalaiskan- sanhuoltolautakunnat aina voi tehokkaasti toimia, eikä poliisitoiminta, joka säännöstelyasioissa pohjautuu kansanhuoltoviranomaisten toimintaan, voi myöskään olla tehokasta. Säännöstelyrikkoksia ei puhuja katsonut voitavan verrata kielto- ja rikok-

siin, koska jälkimmäisissä oli kysymys vain nautintoaineista ja sentään huomattava osa kansasta oli kieltolain noudattajia.

Varapresidentti Niranen: katsoi eron kaupunkilais- ja maalaislioiikeuksien tuomitsemien rangaistusten ankaruudessa johtuvan etupäässä siitä, että n. s. trokarit, jotka säännöstelymääräyksiä ammattimaisesti hyötymistarkoituksessa törkeimmin rikkoen, rajahinnasta välittämättä hankkivat elintarvikkeita maalta myydäkseen ne kohtuuttomiin hintoihin kulutuskeskuksiin, esiintyvät yleensä kaupungeissa ja joutuvat siellä myöskin useimmin syytteeseen kuin maaseudulla, koska vain kaupunkien kuluttajat ostavat ja paremmin kykenevätkin ostamaan trokareilta salakauppatavaraa näiden vaatimiin hintoihin. Päästäisiin niinollen puhujan mielestä pitkälle, jos trokarit saataisiin telkien taa, jolloin myös ostajien luku vähenisi. Tällöin ei pitäisi tehdä periaatteellista eroa trokarin ja trokarin välillä, tuo ero kun saattaa johtua vain toiminnan erilaisesta laajuudesta. Samalla tavalla olisi ankarammin tuomittava myös tuottaja, joka säännöstelymääräyksiä si-vuuttamalla myy tuotteitaan trokarille eikä silloin myöskään tyydy vähäiseen hintaan. Tavallisimpia säännöstelymääräysten rikkomisia maaseudulla näyttää olevan se, että tuottaja luovuttaa työväelleen tai ruokakunnassaan oleville suurempia elintarvikke-annoksia kuin on sallittu, menetellen tällä tavoin saadakseen työvoiman puutteen takia välttämättömät maataloustyöt tehdyiksi, ja vain vähäinen osa näistäkin tapauksista joutuu oikeuden käsiteltäviksi. Näiden rinnalla ovat esiintyneet lukuisina perunan ja viljan luovutusvelvollisuuden täyttämättä jättäminen sekä kansanhuoltolautakunnalle tehtävien maidontuotannon tilitysten ja pitoeläinten lukumäärien ja niiden muutosten ilmoittamisten laiminlyönti, mutta törkeämmänlaatuisia ne yleensä eivät ole olleet, ja perunan luovutuksen laiminlyönnit ovat usein aiheutuneet noiden tarvikkeiden paleltumisesta varsinkin viimeisinä pakkas-talvina. Näitä rikkomuksia lautakunnat, paikkakunnan olot tuntien, yleensä ovat pitä-neet varsin lievinä ja niistä tehtyjä syyt-teitäkin aiheettomina. Tästä rikosten eri-laisesta laadusta on johtunut, ettei maaseu-dulla yleensä ole jouduttu niin lukuisasti törkeiden rikosten kanssa tekemisiin kuin

kaupungeissa. Elintarvikekorttien väären-nyksiä, joita on pidettävä törkeinä rikoksi-na, on maaseudulla puhujan havainnon mu-kaan ollut suhteellisen vähän. Tuusulan tuo-miokunnassa esimerkiksi vain pari tapausta kahden vuoden aikana, ja nekin ovat koskeneet vain yhden elintarvikekortin väären-nystä ja käyttämistä kumpikin sekä tehdyt tarkoituksessa saada lisäannoksia tekijälle ja hänen huollettavilleen asianhaaran ol-lessa muuten melkoisen lieventävät. Erit-täin törkeitä ovat olleet ne suurien elintar-vikekorttimäärien varkaudet kansanhuolto-lautakuntien toimistoista ja elintarvikkei-den varkaudet, jollaisia rikoksia myös on sattunut maaseudulla, ja joissa rangaistuk-setkin ovat olleet ankarammat.

Väestön toimeentuloa vaarantavien rikos-ten rankaisemisesta 24/4 1942 annetun lain 5 §:n mukaan voidaan säännöstelymääräys-ten rikkomisesta tuomita rangaistus myös rangaistusmääräyksellä, jos rikoksen ran-gastusvaatimuksessa on ilmoitettu tapahtu-neen „lieventävien tai erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa”. Rangaistusmää-räystä olisi puhujan mielestä varoen käy-tettävä niissä tapauksissa, joissa rikoksen on ilmoitettu tapahtuneen vain lieventävien asianhaarojen vallitessa, ellei samalla, vaikkei laissa sitä vaadita, ole ilmoitettu, ettei rikoksella ole tarkoitettu taloudellisen hyödyn saavuttamista ja ettei sillä ole py-ritty luvattomasti keräämään tarvikkeita varastoon, koska nämäkin edellytykset sanotun lain 1 §:n 3 kappaleen mukaan siinä tapauksessa vaaditaan rangaistusmääräyk-sinkin tuomitsemiselle. Näin ollen, ellei rangaistusvaatimus sisällä myös mainittuja ilmoituksia sanotun lainpaikan soveltamista varten, rangaistusmääräys on annettavissa vain, jos rikos rangaistusvaatimuksessa on ilmoitettu tapahtuneeksi erittäin lieventävien asianhaaran vallitessa ja rikoksen havai-taan olevan vähäinen, ellei sitäkin jo ole rangaistusvaatimuksessa ilmoitettu.

Presidentti Kannel: huomautti, että eh-dotettuihin erikoistuomioistuimiin oli ny-kyoloissa mahdotonta saada jäseniä, joten ajatusta niiden perustamisesta on jo tästä syystä pidettävä kuolleenä syntyneenä. Sitäpaitsi joutuisivat kaiketi niiden jäsenet samoihin moraalisiin vaikeuksiin kuin var-sinaisten tuomioistuintenkin jäsenten on väitetty joutuneen. Käytännöllisiä keinoja

nykyisen asiointilan parantamiseksi on kyllä vaikea keksiä, mutta sellaisina voitaisiin ehkä mainita alioikeuksien ratkaisujen entistä tiukempi saattaminen ylempään oikeuden tutkittaviksi, milloin siihen olisi aihetta, — siis milloin syyte oli hylätty tai tuomitut rangaistus- ja muut seuraamukset näyttivät olevan liian lieviä. Sen ratkaisemista varten, onko alioikeuden päätöksestä valitettava vai ei, on kuitenkin tarpeetonta asettaa jotakin väli-instanssia, sillä huoletta voidaan luottaa oikeuskanslerinviraston valvontatoimenpiteisiin alaisiinsa syyttäjiin nähden. Ehkäpä voitaisiin ajatella sitäkin, että säädettäisiin jonkinlainen alistusmenetely käytettäväksi esim. silloin, kun on tuomittu lievemmän lainkohdan nojalla kuin rangaistusta on vaadittu. Ainakin Viipurin hovioikeudessa, josta säännöstelyrikosjuttu ani harvoin on palautettu alioikeuteen, on ollut varsin tavallista, että syyttäjät ovat valittaneet alioikeuksien päätöksistä, samoin kuin myös, että hovioikeus on syyttäjän valituksen johdosta tuominnut rangaistukseen silloin, kun alioikeus on antanut vapauttavan päätöksen tai että hovioikeus on tuominnut ankarampaan rangaistukseen kuin alioikeus. Neuvontaa ja propagandaa säännöstelymääräysten noudattamista varten voi epäilemättä jollakin menestyksellä harjoittaa, joskaan ei tässä kohden voida aivan suuria tuloksia odottaa, — yleisöä kun esim. on mahdotonta saada uskomaan, että n. s. pikkupakettien toimittaminen tuttaville mitenkään olisi verrattavissa varsinaisten trokareitten toimintaan. Kuten alustaja mainitsi, lisää päätösten kirjavuutta sekin, että päiväsakkojen rahamäärät eri tuomioistuimissa suuresti vaihtelevat, mikä kyllä suurelta osalta johtuu todellisista olosuhteista, sillä samankin ammattinimikkeen piirissä on todellisuudessa monta eri varallisuusluokkaa. Niin esim. „talolliseksi” tai „tilalliseksi” nimitetty saattaa olla todellinen tilanomistaja, mutta hän saattaa olla myös vain entinen mökkilläinen, joka on saanut lunastaa asuntotonttinsa omakseen. Tästä huolimatta olisi kenties ajateltavissa, että esim. oikeusministeriössä laadittaisiin ehdotus jonkinmoiseksi „keskiverohinnoksi”, jotka suunnilleen vastaisivat tavallisimpien ammattiryhmien kohtuullisia päiväsakon rahamääriä. Asianomaiset alituomarien yhdistykset voisivat sitten tämän ehdotuksen pohjalla harkita

asiaa ja sopia ainakin joistakin tukikohdista, jotka antaisivat johtoa päiväsakon arvoa kussakin tapauksessa määrättäessä.

Pormestari Rossi: huomautti, että kansanhuoltoministeriöillä luonnollisesti on vaikeuksia neuvonnan järjestämisessä, kun sen on tyydyttävä vain saatavissa oleviin miehiin, mutta ministeriön olisi kuitenkin entistä enemmän kiinnitettävä huomiota tarkkailijain valintaan sekä siihen, miten nämä suorittavat tehtävänsä. Oikeudessa joudutaan näet usein toteamaan, etteivät tarkkailijat suorita opastustoimintaa ja saattavat oikeuteen aivan vähäpätöisiäkin juttuja, joissa asianomaisten neuvonta olisi riittänyt.

Toimistopäällikkö Enäjärvi: huomautti aluksi, että kansanhuoltoministeriössä tietenkin otetaan harkittaviksi kaikki ne huomautukset, mitkä neuvottelutilaisuudessa on esitetty havaituista puutteellisuuksista, samoin kuin ehdotukset epäkohtien korjaamiseksi.

Syyksi siihen, että rangaistusmääräysmenettelyä koskeva erikoissäännös on otettu väestön toimeentuloa vaarantavien rikosten rankaisemisesta annettuun lakiin, puhuja mainitsi ensiksikin sen, että tahdottiin varata mahdollisuus nopeaan oikeudenkäyttöön, mikä on omiaan tehostamaan rangaistuksen vaikutusta ja lisäksi sen, että rangaistusmääräyksiä käyttämällä välttään lievästi rangaistavien säännöstelyrikosten käsittelyä varten järjestämästä maaseudulla välikäräjiä, mikä sanotussa laissa olevan, asiain kiireellistä käsittelyä koskevan säännöksen mukaan muutoin olisi välttämätöntä.

Kun on mainittu tuomioiden maaseudulla olevan lievempiä kuin kaupungissa, ei puhujan käsityksen mukaan tätä voida selittää johtuvaksi siitä, että vain kaupungeissa tehtäisiin törkeitä säännöstelyrikkouksia. Esim. elintarvikkeiden salakaupan osalta on muistettava, että kaikki ne maataloustuotteet, jotka salakauppias kaupungeissa myy, on luvattomasti ja ilmeisestikin ylihintaan myyty hänelle maaseudulla. Syyttäjän on kuitenkin usein varsin vaikeata saada todistetuksi, että elintarvikkeita on maaseudulla myyty salakauppiaille. Siitä syystä hänen näissä tapauksissa on useimmiten pakko rajoittaa syyttämään luovutusvelvollisuuden laiminlyönnistä tai puutteellisen selvityksen toimit-

tamisesta kansanhuoltoviranomaisille. Nämä rikokset saattavat tuntua varsin lieviltä eikä niihin sen vuoksi kiinnitetä sitä huomiota, jonka ne ansaitisivat. On kuitenkin monesti syytä epäillä, että tuotteiden luovutusvelvollisuuden laiminlyönti, puutteellisen selvityksen toimittaminen niistä kansanhuoltoviranomaisille tai virheellisen ilmoituksen antaminen eläinten lukumäärästä johtuvat tarvikkeiden tai eläinten luovuttamisesta salakauppaan taikka niiden salaamisesta tällaiseen tarkoitukseen käyttämistä varten. Elintarvikkeiden luovutusvelvollisuuden laiminlyönti vaarantaa myös varsin arveluttavasti koko elintarvikehuoltoamme. Kotimaisilla elintarvikkeilla tapahtuva huoltohan perustuu tuotteiden luovutusvelvollisuuteen, ja kulutukseen saatavat määrät jaadutaan keräämään sangen pienistä eristä. Jos näiden erien luovutus laiminlyödään, koko elintarvikehuoltomme sortuu. Se, missä määrin kotimaiset tuotteet saadaan säännöstelyyn kulutukseen, vaikuttaa näet myös siihen, miten ulkomailta saadaan hankituksi tarvikkeita, koska maamme ulkomailta osakseen saama arvonnanto ja luottamus riippuu olennaisesti siitä, miten pystymme omat sisäiset asiamme hoitamaan.

Puhuja lausui vielä, että neuvottelutilaisuudessa tehdyt säännöstelyn noudattamisen tehostamista koskevat ehdotukset voidaan jakaa kahteen ryhmään, valtiokoneiston sisällä tehtäväksi ehdotettuihin uudistuksiin kuten esim. syyttäjän toiminnan tehostamiseen, ja näkyvällä tavalla myös ulospäin vaikuttaviin uudistuksiin, kuten esim. erikoistuomioistuinten perustamiseen, joilla koko kansa saataisiin tajuamaan, että kysymys on vakavasti otettavista asioista. Vaikka ensiksi mainituilla uudistuksilla ilmeisestikin olisi suuri merkitys, voitaneen kuitenkin asettaa kysymyksenalaiseksi, ovatko pelkästään nämä toimenpiteet tilanteen nykyisellään ollessa katsottava riittäviksi. Mitä kysymykseen erikoistuomioistuinten asettamisesta ja erityisesti mahdollisuuteen saada niihin tuomareita tuli, puhuja huomautti, että työvoimakysymyksen ratkaisemiseen vaikuttaa olennaisesti se, mikä tärkeysjärjestys asioille annetaan. Esim. Saksassa esitetyn käsityksen mukaan varkaus- ja pahoinpitelyrikoksia ei sodan aikana, jolloin ihmishenkiä ja omaisuutta sotatoimissa tuhotaan monin verroin enem-

män, pidetä niin törkeinä rikoksina kuin koko kansan elämää ja olemassaoloa vaarantavia säännöstelyrikoksia. Siellä myös esim. viljan luovutuksen täytäntöönpanoa varten käy jokaisella viljelmällä komissio, johon jäsenenä kuuluu m. m. korkein paikallinen siviilivirkamies. Sinä aikana, jolloin komissio toimii, tämän muut virkatehtävät saavat jäädä hoitamatta, koska luovutettavien viljamäärien vahvistaminen käsitetään niitä tärkeämmäksi tehtäväksi. Puhuja mainitsi, ettei hän halunnut esittää näitä esimerkkejä muussa mielessä kuin osoituksiksi siitä, miten Saksassa tajutaan kansanhuollon ensisijainen merkitys viime maailmansodassa kalliisti ostetun kokemuksen perusteella. Kuten alustaja huomautti, meillä pienenä kansana on tällaisen kokemuksen hankkimiseen tuskin varaa.

Presidentti v. Hellens: piti erikoistuomioistuinten perustamista nykyisin sekä siihen tarvittavien varojen että virkamiesten puutteen takia mahdolltomana toteuttaa ja arveli mahdollisesti olevan aihetta määrätä kaikki säännöstelyrikosasiat kaupunkituomioistuinten käsiteltäviksi kuten vekseliasiatkin. Täten päästäisiin siitä, että lautamiehet joutuvat antamaan tuomioita tovereilleen ja nimismiehen täytyy nostaa syyte sitä vastaan, jonka pöydässä hän ehkä juuri on nauttinut mahdollisesti rikollisella tavalla hankituista elintarvikkeista valmistetun päivällisen, sekä mahdollisesti vielä valittaa alioikeuden liian lievistä päätöksistä ylempiin oikeusasteisiin. Kun kaikki tällaiset asiat ratkaistaisiin kaupunkituomioistuimissa ja kun puhujan aikaisemmin ehdottama ylempi syyttäjäviranomainen harkitsisi muutoksenhakumahdollisuudet, tulisi käytäntö säännöstelyrikosten tuomitsemisessa yhdenmukaiseksi. Koska nämä rikokset ovat laadultaan sellaisia, että koko kansan etu niiden vuoksi kärsii, ehdotti puhuja, että mahdollisesti asetettava komitea harkitsisi myös hänen nyt tekemiänsä ehdotuksia.

Pormestari Ahlbäck: selitti syyttäjätalanteen viimeisen puolentoista vuosikymmenen aikana huomattavasti parantuneen, kun juristeja oli saatu useihin nimismiehen virkoihin, mutta sota-ajasta johtuen tämä tilanne on jälleen huonontunut monen syyttäjän jouduttua muihin tehtäviin ja syyttäjän tehtävien jäädessä siten tilapäisesti poliisikonstaapeliinkin hoidettaviksi, jotka

eivät aina kykene vaikeita rikosjuttuja hoitamaan. Sen tähden puhuja suositteli sellaisten erikoissyyttäjien asettamista, jotka täysin hallitsisivat säännöstelyrikoksia koskevat säännökset ja myötänsä muuttuvat säännöstelymääräykset ja jotka voisivat tutkia ja ajaa suuremmat jutut. Heidän puoleensa syyttäjät voisivat kääntyä tiedusteluineen, kun ei mitään vakiintunutta oikeuskäytäntöä ennätä säännöstelyn tilapäisluonteen takia syntyä. Suurimmat säännöstelyrikokset tulevat tavallisesti kaupunkituomioistuinten käsiteltäviksi, kun trokarit joutuvat kiinni kaupungeissa. Raastuvanoikeuksille olisi kuitenkin ylivoimaista hoitaa kaikki säännöstelyrikoksia koskevat asiat ja hankalaa tällainen järjestely olisi asianosaisillekin, milloin matkat ovat pitkät. Tämän vuoksi puhuja ei kannattanut ehdotusta kaikkien säännöstelyrikosten saattamisesta kaupunkituomioistuinten käsiteltäviksi samoin kuin ei myöskään erikoistuomioistuinten asettamista niiden käsittelyä varten. Oikeusministeriön pitäisi puhujan mielestä toimittaa oikeuksille ja sisäasiainministeriön tai oikeuskanslerin vastaavasti syyttäjä-viranomaisille ohjeeksi säännöstelyrikosten merkitystä selventäviä julkaisuja, joihin otettaisiin esimerkiksi otteita sen tapaisista esityksistä kuin tässä tilaisuudessa esitetty oikeusneuvos Heinonkosken alustus ja professori Honkasalon lausunto. Tällaisilla julkaisuilla olisi puhujan käsityksen mukaan suurempi arvovalta kuin alituomarien yhdistysten kirjelmillä.

Asessori Helke: mainitsi, että juuri koukuspäivänä oli kulunut tasan vuosi siitä, kun Turun hovioikeuteen oli perustettu erikoinen osasto säännöstelyrikoksia käsittelemään, jotta hovioikeuden näissä asioissa antamat päätökset saataisiin yhdenmukaisiksi. Tämän vuoden aikana oli osastolla ollut enimmäkseen pikku juttuja ja tuskin kymmentä säännöstelyrikosten takia vangitun henkilön asiaa. Vasta hiljattain oli

erästä Hämeen kaupungista tullut ensimmäinen suurehko trokarijuttu, jossa päärikollisille oli tuomittu kuritushuonerangaistus, minkä määrää hovioikeus vielä oli lisännyt. Sanottuna vuonna oli osastolle tulleista jutuista palautettu alioikeuteen ainoastaan yksi, jossa syytetty oli alaikäinen eikä lastensuojeluviranomaisia oltu alioikeudessa kuultu. Erääksi syyksi siihen, miksi maaseudulla on havaittavissa tyytymättömyyttä säännöstelymääräyksiin, katsoi puhuja m. m. sen, että maalaisten käsityksen mukaan kauppa ja teollisuus olivat pitkät ajat miltei täysin vapaasti saaneet nostaa hintojaan, samalla kun maataloustuotteiden hinnannousu oli ehkäisty. Esimerkkinä puhuja mainitsi, että eräässä Turun hovioikeudessa syksyllä 1941 käsitellyssä rajahinnan ylittämistä koskevassa asiassa oli syytetty, erään liikkeen toimitusjohtaja, esittänyt puolustukseen kirjelmän, jossa sanotun liikealan yhdykselin oli heti suursodan alettua syyskuun alussa 1939 kehoittanut kaikkia alan liikkeitä viipymättä nostamaan tarvikkeiden hinnat 25 %:lla. Erikoistuomioistuinten perustamista puhuja ei katsonut aiheelliseksi, koska nykyisetkin tuomioistuimet pystyvät säännöstelyasiat hoitamaan.

Mitä tulee professori Salmialan huomautukseen siitä, että tuomioistuimet pitävät ostokortteja lagitimationapapereina, puhuja ilmoitti, että Turun hovioikeuden säännöstelyasioita käsittelevä osasto oli alusta alkaen samoin kuin professori Salmiala katsonut nämä rikoslain 36 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuiksi yleisiksi asiakirjoiksi ja sen mukaisesti oikaissut alioikeuksien päätökset, mikäli syyttäjä oli valittanut. Useissa tapauksissa hovioikeus tosin ei ollut voinut tässä suhteessa päätöstä muuttaa, kun syyttäjä oli siihen tyytynyt. Lisäksi puhuja huomautti, että elintarvikekortin anastus oli mainituissa hovioikeudessa rangaistu varkautena.

Pääkohdat vuorineuvos Kivisen esittämästä katsauksesta työvoimatilanteeseen.

Työvoimakysymyksestä on nykytilanteessa muodostunut se pullon kaula, kuten kansantalousmiehet asiantilan luonnehtivat, jonka ahtaus säännöstelee, missä määrin maan tuotannolliset resurssit saadaan käyttöön. Valtiovallan tehtäväksi on asianomaisine elimineen tullut saada tuo pullon kaula mahdollisimman väljäksi, toisin sanoen saada vapaana oleva ja vapautuva työvoima mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön sekä tarvittaessa irroitetuksi työvoimaa sieltä, missä se joko tilapäisesti tai pysyväisemmin osoittautuu olevan vähemmän tärkeässä työssä, ohjatakseen sen valtakunnan kokonaisedun kannalta kulloinkin tarkoituksenmukaisimpaan käyttöön.

Työvoiman käytön järjestelyssä on tunnettava toiselta puolen töiden ajankohtaisuus, paikallisuus ja määrä sekä toiselta puolen käytettävissä olevan työvoiman määrä.

Töiden ajankohtaisuudesta määräytyy niiden tärkeysjärjestys. Tässä kohdin voidaan erottaa sekä pitkiä että lyhyitä jaksoja. Edelliset ovat usein kausiluontoisia ja säännöllisesti toistuvia, kuten maataloustyöt kesällä ja metsätyöt nimenomaan ajoitoiden osalta talvella. Ensimmäisiä tärkeysjärjestyksessä meillä ovat luonnollisesti ne työt, jotka kytkeytyvät maanpuolustukseen. Näihin töihin onkin varattu käytännöllisesti katsoen se työvoiman määrä, jota niiden tarve edellyttää. Maanpuolustuksen ja siihen liittyvän tuotannollisen toiminnan jälkeen ovat seuraavina tärkeysjärjestyksessä ne toiminnan alat, jotka ovat väestön toimeentulon ja maalle tärkeän talouselämän ylläpitämisen kannalta välttämättömiä. Ensimmäisiä ovat tällöin maatalous, metsätyöt ja teollisuus, siitä nimenomaan elintarvike- ja muu kansanhuoltoa palveleva teollisuus sekä vientiteollisuus. Näihin kuuluu myös rajoitetussa määrässä rakennustointa.

Työn määrä ja siten myös työvoiman tarve toisaalta sekä käytettävissä oleva työvoima toisaalta eivät ole jakaantuneet tasanaisesti maan eri osien kesken. Työtä esiintyy runsaasti usein sellaisilla seuduilla, missä työvoimaa on suhteellisesti vähän. Kysymykseen tulee tällöin työvoiman siirtäminen tai siirtäminen muilta paikkakunnilta työpaikalle.

Työn määrästä, varsinkin tärkeysjärjestyksessä ensisijaisina kysymykseen tulevien töiden osalta, on meillä jo yleensä käytettävissä kulloinkin tarvittavat selvitykset. Milloin kysymyksessä ei ole jatkuva työ, kuten esim. teollisuudessa, on ennakolta mahdollisimman tarkoin tutkimuksin ja selvityksin määritelty tiettyjä ajanjaksoja koskevat työtavoitteet. Näin joudutaan tekemään m. m. maataloustöihin nähden kesäkaudeksi sekä metsätöihin nähden talvikaudeksi.

Työvoiman määrän selville saamiseksi toimitettiin alkukesästä viime vuonna koko maassa työvoiman luettelointi. Kaupungeissa, kauppaloissa ja eräissä asutuskeskusten luontoisissa maalaiskunnissa luettelointi koski kaikkia sekä mies- että naispuolisia työvelvollisuusikässä olevia henkilöitä — kodinhoitajina toimivia perheenemäntiä lukuunottamatta — puhtaissa maalaiskunnissa sensijaan ainoastaan miespuolisia. Tammikuun alussa suoritettiin työvoiman täydennysluettelointi, jolloin se poikkeuksetta koski kaikkia työvelvollisuusikässä olevia. Ilmoittautumisen ulkopuolelle ovat jääneet ainoastaan asepalveluksessa ja lottakomennuksella olevat sekä työvelvollisina työhön määrätty.

Kuntien työvoimalautakunnat ovat näiden luettelointien perusteella laatineet yksityiskohtaiset työvoimakortistot, joissa on merkinnät m. m. jokaisen työvelvollisen työpaikasta, sen vaihdoksesta, asunto-osoit-

teesta, annetuista työmääräyksistä ja -urakoista j. n. e. Työvelvollisina työhön määrättyjen kortit pidetään erillään, samoin eri ryhminä — miehet ja naiset erikseen — 15—17-vuotiaitten, 18—54-vuotiaitten ja 55-vuotiaitten sekä sitä vanhempien kortit. Luetteloinnin yhteydessä työvelvolliset ovat saaneet työvoiman ilmoittautumiskirjat, joissa on vastaavasti merkinnät työpaikasta, sen muutoksesta, asunto-osoitteesta ja työmääräyksistä. Tämä ilmoittautumiskirja on aina pidettävä mukana henkilöllisyyskortin tapaan.

Tätä työvoiman ilmoittautumista ja sen perusteella suoritettua luettelointia täydentävät työvelvollisuuskutsunnat. Ensimmäiset kutsunnat toimitettiin n. 120 kunnassa tammikuun jälkipuoliskolla ja niitä on tarkoitus jatkaa kautta koko maan siinä järjestyksessä kuin se katsotaan mahdolliseksi ja soveliaaksi. Ensimmäisten työvelvollisuuskutsuntojen välittömänä tarkoituksena on ollut saada työvoimaa metsätöihin, joiden suorittaminen riittävässä laajuudessa uhkasi muodostua kyseenalaiseksi. Pohjimiltaan ne tähtäävät kuitenkin siihen, että käytettävissä oleva työvoima joutuu entistä tarkemmin työvoimaviranomaisten hallintaan. Eräänä työvoiman käytön kannalta tärkeänä seikkana niissä saadaan selvityksi työvoiman kuntoisuus. Kutsunnoissa on nim. lääkärintarkastuksen perusteella luokiteltu miehet palveluskelpoisuusluokkiin: I. raskaaseen työhön kenttäoloissa kelpaavat, II. kevyeen työhön kenttäoloissa kelpaavat, III. kevyeen työhön kotioloissa ja hyvissä majoitusoloissa kelpaavat, sekä IV. työhön kelpaamattomat. Paitsi metsätöihin, annetaan kutsuntojen perusteella työmääräyksiä muihinkin työvelvollisuuslaissa edellytettyihin töihin. Ajankohtaisesti ovat metsätyöt nyt olleet tärkeimmällä sijalla, kesällä taas tulevat ensisijassa kysymykseen maataloustyöt. Työvelvollisuuskutsunnoilla on myöskin oma merkityksensä työvelvollisiin kohdistuneitten toimenpiteitten ja määräysten valvonnan kannalta. Paitsi että niissä on saatu esille sellaista työvoimaa, joka tähän asti on onnistunut pakoilemaan työtä tai joka on ollut sidottu vähemmän hyödylliseen työhön, niissä on samalla kontrolloitu, onko työvoimaviranomaisten aikaisemmin antamia kehoituksia ja määräyksiä noudatettu. Voidaan myös mainita, että sotilasviranomaiset, jotka näissä

kutsunnoissa ovat olleet työvoimaviranomaisten apuna, ovat niissä tavoittaneet miehiä, jotka aikoinaan ovat jääneet pois asevelvollisuuskutsunnoista, vieläpä sotilaskarkureitakin. Työvelvollisuuskutsuntoja on siten voitu käyttää myös asevelvollisuussuhteitten valvontatilaisuuksina.

Sen aineiston perusteella, minkä työvoimaviranomaiset ovat työvoiman ilmoittautumisen, siis viime kesänä ja kuluvan vuoden alussa suoritetun työvoiman luetteloinnin kautta sekä työvelvollisuuskutsuntojen yhteydessä saaneet, on luotu hyvä pohja työvoiman vastaiselle, mahdollisimman tarkoituksenmukaiselle käytölle.

Tämän jälkeen puhuja kosketeli työvoimatilannetta tärkeimmillä aloilla.

Se työala, joka välittömästi ja oleellisinmin vaikuttaa väestön toimeentuloon ja joka samalla on taistelevan armeijan välttämätön tuki, on *maatalous*.

Viime kesän viljelystavoitteet oli maataloustyövoiman niukkuuden johdosta ja myöskin sen huomioon ottaen, että edellisenä syksynä oli tunnetuista syistä miltei puolet kynnöistä jäänyt suorittamatta, pakko asettaa melko alhaisiksi.

Sensijaan että viime kesänä jouduttiin suurelta osalta improvisoimaan työvoiman hankinta maataloustöihin, on nyt pyritty ajoissa varautumaan ensi kesän maatalousurakkaa varten. Syyskyltösaavutusten ja muiden viljelysmahdollisuuksiin vaikuttavien seikkojen pohjalla on äskettäin saatu määritellyksi maatalouden kuluvanvuotiset viljelystavoitteet. Varsinaisen leipäviljan osalta viljelysala on määritelty 483,000 ha:ksi, mikä on vain pari tuhatta hehtaaria pienempi kuin v. 1939 ja 20 % suurempi kuin viime kesänä. Perunan viljelysala on 90,000 ha, joka sekkin on jokseenkin yhtä suuri kuin v. 1939, mutta viimekesäiseen verrattuna runsaat 35 % suurempi. Kauran ja sekaviljan, vihantarehun ja juurikasvien viljelysalat ovat tavoitteessa jonkin verran viime kesäisiä pienemmät. Maatalousviranomaisten taholta tähdenne-tään nimenomaan, että näissä tavoitteissa ei ole kysymys mistään propagandaluontoisista tavoitteista, joita pidettäisiin vain jokinlaisina toivottavina päämäärinä, vaan todella sellaisista, jotka on tinkimättä saavutettava.

Selvää on, ettei maataloudessa nykyisin vakinaisesti oleva työvoima riitä ensi vil-

jelyskauden tuotantotavoitteiden saavuttamiseen. Vajaus on täytettävä irroittamalla joko vapaaehtoisesti tai työmääräyksiin työvoimaa muualta ja nimenomaan asutuskeskuksista. Tällöin joudutaan huomattavassa määrässä turvautumaan naistyövoimaan sekä nuorisotyövoimaan. Näiden molempien työvoimaryhmien käytöstä on kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriössä jo laadittu verraten pitkälle yksityiskohtiin menevät yleissuunnitelmat.

Maatalouden lisätyövoiman tarve vaihtelee eri ajankohtien mukaan. Se voidaan jakaa kolmeen ryhmään: 1. koko kesän tarve, 2. heinä- ja viljankorjuun aiheuttama tarve, ja 3. perunan ja muiden juurikasvien noston aiheuttama tarve. Sen mukaisesti joudutaan lisätyövoiman toimittaminen jakamaan kahteen ryhmään: 1. työvoimaan, joka siirretään maatalouteen koko kesän ajaksi, ja 2. työvoimaan, joka lyhyemmiksi ajoiksi kiireisimpinä työaikoina siirretään maatalouteen. Parhaillaan suoritetaan yksityiskohtaista selvittelyä siitä, ketkä kummassakin näissä ryhmissä tulevat kysymykseen. Koko kesän ajaksi jouduttaneen maatalouteen siirtämään naisista m. m. ilman työtä olevat, suljettavista tehtaista vapautuvat, ellei heitä voida siirtää toisiin tehtaisiin ja vapauttaa niistä miestyövoimaa, edelleen maalta asutuskeskuksiin viime vuoden tammikuun 1 päivän jälkeen ansiotyöhön siirtyneet ja varsinkin ne, jotka viime vuoden marraskuun 19 päivän jälkeen ovat ilman työvoimapäällikön lupaa tulleet ansiotyöhön kaupunkeihin, sekä huoltovelvollisuudesta vapaina olevat asevelvollisten ja reserviläisten vaimot. Jälkimmäiseen ryhmään, siis lyhyemmiksi ajoiksi maatalouteen siirrettäviin, sijoitettaneen esim. opiskelijat, vähemmän tärkeiden teollisuus- ja liikelaitosten yksityisiä työntekijöitä, kotiapulaisia y. m. s., joita voidaan toimistaan irroittaa. Näiden lisäksi tulevat lomalaiset, jolloin on tarkoitus keskittää kesäloimat heinäkuun puolivälin ja syyskuun loppu väliseksi ajaksi ja antaa työvelvoitus määrääjäksi lomaa, mikäli asianomainen ei vapaaehtoisesti lähde töihin. Edelleen ns. päivätalkoolaiset ja lopuksi teollisuudesta, kaupasta, pankeista, vakuutuslaitoksista ja virastoista enintään pariksi viikoksi irroitettavat toimihenkilöt ja työntekijät.

On luonnollista, että vapaaehtoiselle työ-

hön lähtemiselle on annettava etusija, kuten tähänkin asti. Kokemus osoittaa, että työteho on vallan toinen sillä, joka vapaaehtoisesti lähtee työhön, kuin työmääräyksen saaneella. Työhön sijoitus jää kuitenkin kokonaisuudessaan työvoimaviranomaisille.

Nuorisotyövoiman, siis 15 vuotta mutta ei vielä 18 vuotta täyttäneiden, työhön sijoittamisesta ministeriö on vastikään antanut yksityiskohtaiset ohjeet. Se nuori työvoima, joka ei enää käy koulua, sekä ammatti- ja kansakoulua käyvät koululaiset kuuluvat välittömästi paikkakuntansa työvoimapäällikön alaisuuteen. Oppi- ja kauppakoululaiset sijoitetaan lähinnä niille työaloille, joilla he entuudestaan omaavat työtottumusta ja jotka työalat ovat kansantaloutemme kannalta välttämättömiä. He saavat itse kuluva helmikuun aikana ilmoittaa ensi- ja toissijaisesti haluamansa työpaikan tai -alan. Työnantajan tulee puolestaan tilata nuorisotyövoimaa, milloin kysymyksessä ovat maatalous ja siihen liittyvät kotitaloustyöt sekä metsänparannustyöt, kuluva helmikuun aikana, sekä milloin kysymyksessä ovat teollisuuden, liikenteen, liike-elämän, uiton ja turvetuotannon työt, ensi maaliskuun kuluessa.

Toinen tärkeä ala, joka kausittain sitoo huomattavat määrät työvoimaa, on *metsätyöt*.

Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön asettama Metsäasiain yhteistoimikunta on määritellyt kulumassa olevan hankintakauden metsänhakkuutavoitteet. Tavoitteiden kokonaismäärä vastaa haloiksi muunnettuna 44 miljoonaa pinokuutiometriä, mikä on miltei saman suuruinen kuin viimeksi normaali vuosi. Tähän määrään ei vielä sisälly maaseudun kotitarvepolttopuu eikä muu kotitaloudessa tarvittava puutavara. Yleiseen kulutukseen tulevaa polttopuuta sekä hiilto- ja pilkepuuta on mainitusta 44 miljoonasta pinokuutiometristä lähes puolet eli 21 miljoonaa. Lopuosa on saha- ja vaneritukkeja, paperi- ja kaivospuuta y. m. puutavaraa.

Näiden tavoitteiden mukaisten metsätöiden on laskettu kysyvän yhteensä tasaluvuin 22 1/2 miljoonaa työpäivää. Metsätöihin käytettävissä olevaa työvoimaa koskevissa laskelmissa, jotka niinkään tehtiin viime syksynä, päädyttiin siihen, että työntekijäin luku nousisi korkeintaan 95,000:een. Se vastaisi vajaata 11 miljoonaa miestyö-

päivää, jolloin hakkuutavoitteesta saavutettiin ainoastaan 47 % ja ajotavoitteesta 50 %. Jos tämä työvoiman vajuus jakaantuisi tasaisesti eri tarkoituksiin hankittavan puutavaran kesken, se merkitsisi sitä, että sahateollisuus saisi raaka-ainetta vain kotimaan tarvetta varten, selluloosateollisuuden työskentely supistuisi alle neljänneksen normaalitehosta ja polttopuiden hakkuissa päästäisiin ainoastaan 10 miljoonaan pino-kuutiometriin. Havainnollistaaksemme edelleen vajuusta polttopuiden kohdalta voidaan todeta, että puolet tavoitteesta riittäisi 1) joko hädintuskin teollisuuden, puolustuslaitoksen ja muiden julkisten laitosten tarpeiksi, jolloin koko liikenne sekä kaupungit, kauppalat ja taajaväkiiset yhdyskunnat ynnä meijerit jäisivät kokonaan ilman polttopuuta, tai 2) päinvastoin viimeksimainituille, jolloin koko teollisuus ja muut ensiksi mainitut laitokset jäisivät ilman, taikka 3) vajuus jouduttaisiin tasamaan kaikkien tarvitsijain kesken, jolloin kukin saisi vain puolet tarpeestaan. Silloin jouduttaisiin m. m. rautateiden liikennettä supistamaan huomattavasti nykyisestään, samoin tuotantolaitosten käyntiä, samalla kun talojen lämmityksessä ei kyetäisi ylläpitämään asumisen edellyttämää lämpöminimiä.

Näiden näköalojen edessä työvoimaviranomaiset ryhtyivät tehostettuihin toimenpiteisiin lisätyövoiman hankkimiseksi metsätöihin. Tällöin päädyttiin m. m. edellä jo kosketeltuihin työvelvollisuuskutsuntoihin. Toimenpiteitten seurauksena on jo todettavissa, että metsätyöntekijäin määrä, joka marraskuun lopussa oli tasaluvuin 47,000, nousi joulukuun lopussa hieman yli 80,000:n ja viime kuun puolivälissä, jolta viimeinen tilasto on käytettävissä, 115,000:een. Näihin työntekijämääriin tulevat lisäksi m. m. maatilametsissä omia urakoitaan suorittavat, joiden edustama lisäys on nykyisin arviolta n. 20 %.

Elleivät sääsuhteet aiheuta erikoisia esteitä — ajokeli on valitettavasti jo 1½ viikkoa kestäneen suojasään johdosta arveluttavasti huonontunut ja lumi-siinä määrin vähentynyt, että monin paikoin ajot ovat keskeytyneet — pääsemme ilmeisesti lähemmäksi metsätyötavoitteita kuin syksyllä arvioitiin. Mutta vaikka saisimme ajetuksi suunnilleen tavoitteiden mukaiset määrät, eivät tämän talven metsätyöt silti

ole vielä tyydyttävällä kannalla, sillä ensi talvea varten on nyt kevättalvella hakattava polttopuuta kuivumaan useampia miljoonia m³:jä, ettei jouduta samaan tilanteeseen kuin missä oltiin tämän ajokauden alkaessa, jolloin kuivaa puuta oli vain mitättömät määrät valmiina. Huomautettakoon vielä tässä, että hakkuu- ja ajotöissä ovat olleet ja edelleenkin ovat ensisijalla hiili-, pilke- ja polttopuut.

Kuluvan talven kokemukset metsätöistä ovat osoittaneet, että tulevaisuudessa tarvitaan uusia laajakantoisia järjestelyjä paremman tuloksen saavuttamiseksi. Ennenkaikkea on välttämätöntä saada hakattavat puuerät ja käytettävissä oleva työvoima parempaan tasapainoon keskenään.

Teollisuudessa on miestyövoiman puute erittäin suuri. Käytännöllisesti katsoen vain sotatarviketeollisuuden tehtaisiin on armeijasta vapautettu työvoimaa. Monella alalla tehdastyöväen puute on koko käynnissä olevan sodan aikana rajoittanut tuotantoa ja tekee sitä edelleenkin. Naistyövoimasta sensijaan on teollisuudessa ollut yleensä vähemmän puutetta, vaikka siitäkin vajuusta paikallisesti esiintyy.

Työvoimatilanteen helpottamiseen teollisuudessa ja samalla osittain laajemmassakin mielessä on tarkoitus päästä myös tuotannon rationalisoinnin kautta. Kansanhuoltoministeriöllä on oikeus keskeyttää tai rajoittaa sellaisten tehtaitten toimintaa, jotka nykytilanteessa ovat maalle vähemmän tärkeitä tai jotka raaka-aineen puutteen johdosta eivät voi tehokkaasti työskennellä. Kansanhuoltoministeriö valmistelee parhaillaan tätä rationalisointisuunnitelmaa eri teollisuuden kohdalta. Tarkoituksena on panna tehtaita seisomaan ja osittain keskittää tuotanto tietyillä aloilla vain määrättyihin tehtaisiin. Näin vapautuva työvoima sijoitetaan joko muihin tehtaisiin tai toisille tuotantoaloille.

Rakennustoiminta on maassamme viime kesästä lähtien tiukasti säännöstelty sekä työvoiman että rakennustarvikkeitten puutteen johdosta. Alustavasti laadituissa suunnitelmissa on päädytty siihen, että vain seuraavissa tapauksissa rakentaminen voisi tulla kysymykseen Kanta-Suomessa, nimittäin kysymyksen ollessa 1. maanpuolustukselle välttämättömistä tehdas- y. m. rakennusluontoisista töistä, 2. väestön toimeentulolle välttämättömistä elintarviketuotannon

vaatimista rakennusluontoisista töistä, 3. eräiden kauppasopimusten täyttämisen vaatimista vientiteollisuuden rakennusluontoisista töistä ja 4. maatalouden tuotannollisista rakennustöistä. Palautetulla alueella tulisi vastaavasti kysymykseen pääasiassa vain maaseudun jälleenrakennustyö. Kaikissa näissäkään tapauksissa ei ilmeisesti ole koko tarvetta vastaavasti käytettävissä enempää työvoimaa kuin rakennustarvikkeitakaan.

Edellä sanotun perusteella saataneen jo yleiskäsitys työvoimatilanteestamme ja sen lähiajan näköaloista. Ennakolta arvaatomista tekijöistä on sitäpaitsi huomattava, että sotatoimet voivat saada sellaisen käänteen, että meidän on irroitettava puolustuslaitoksen töihin tuntuvasti lisää työvoimaa tai että meidän on joka tapauksessa vielä nykyisestäänkin tehostettava omavaraistu-

mistamme tuontimahdollisuuksien vaikeutuessa. Kokonaisuutena katsoen tilanne on huolestuttavan vakava. Olemme tähän saakka eläneet monella alalla entisten varastojen ja ennen tehdyn työn varassa. Nämä reservit ovat nyt lopussa. Meidän on ehdottomasti saatava irti enemmän työtä ja nimenomaan sellaista työtä, jota valtakunnan kokonaiset vaatii. Tämä vaatii ankaria ponnistuksia ja uhrauksia kaikilta kansalaisilta. Tässä tilanteessa on selvää, että työtä pakoilevat ja niskuroivat ainekset, joita aina esiintyy, on saatava kuriin ja järjestykseen. Työvoimaviranomaisilta puuttuvat kuitenkin keinot tämän asian hoitamiseen yksinään, minkä vuoksi on edellytetty ja edellytettävä, että maan oikeus- ja järjestysviranomaiset heitä tässä työssä tehokkaasti tukevat.

Pääkohdat varatuomari *Roschier-Holmbergin* esittämästä työvelvollisuuslain täytäntöönpanossa saatuja kokemuksia koskevasta alustuksesta.

Tämän esityksen tarkoituksena on lähinnä perehdyttää maan tuomari- ja syyttäjäkuntaa työvelvollisuuslain täytäntöönpanosta ja erittäin sen rangaistussäännösten soveltamisesta saatuihin käytännöllisiin kokemuksiin sekä sen yhteydessä esittää työvelvollisuusviranomaisien kanta eräissä tähän liittyvissä kysymyksissä.

Työvelvollisuuden voimaansaattamisella on oikeutemme luotu aivan uudenluontoinen oikeussuhde, työvelvollisuus-suhde. Se on julkisoikeudellinen työsuhde, joka eroaa aikaisemmista julkisoikeudellisista palvelusuhteista sikäli, että se voi syntyä myöskin kahden yksityishenkilön välille. Työvelvollisuus-suhde syntyy, kun työntekijä saa määräyksen palkasta tehdä työvelvollisuuslaisissa tarkoitettua työtä toiselle, työnantajalle, tämän johdon ja valvonnan sekä työvelvollisuusviranomaisen ylivalvonnan alaisena. Viranomaisen ylivalvonta, joka siis kuuluu työvelvollisuus-suhteen essentiaaliseen määrittelyyn, on osoituksena siitä erikoisasemasta, johon työntekijä joutuu, kun hän ei saa vapaasti valita työnantajaansa eikä muutenkaan vapaasti määrätä työvoimansa käytöstä. Tämän ylivalvonnan tehokkaan käytännössä toteuttamisen edellytyksenä on luonnollisesti, että valvovilla viranomaisilla on käytettävissään riittävät pakkokeinot työvelvollisuuden toimeenpanemiseksi ja että näitä pakkokeinoja myöskin käytetään työvelvollisuuden takana olevan elintärkeän julkisen edun toteuttamisen edellyttämällä tavalla.

Määräykset pakkotoimenpiteistä työvelvollisuuslakia rikkoneita vastaan sisältyvät työvelvollisuuslain 16—22 §:iin. Eri työvelvollisuusrikosten selostaminen tälle arvovaltaiselle kuulijakunnalle ei ole tarpeellista.

Mainittakoon vain, että työvelvollisuusrikoksista säädettyt rangaistukset ovat ver-

rattain ankarat. Paitsi työmääräyksen saaneen työvelvollisen luvattomasta erottamisesta, josta seuraa vain sakkorangaistus (22 §, 2 mom.), voi kaikista muista rikoksista olla seuraamuksena vapausrangaistus. Henkilökohtaisen työmääräyksen noudattamatta jättämisestä, luvattomasta poistumisesta työpaikkakunnalta, lomalta palaamatta jäämisestä ja työmuodostelmaan määrätyn tai uhkasakkoon tuomitun edelleen kieltäytymisestä on rangaistuksen ylin raja kaksi vuotta kuritushuonetta.

Työvelvollisuusrikoksista ovat valtaosaltaan lukuisimmin esiintyneet ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönti, työmääräyksen noudattamatta jättäminen, luvaton poistuminen työpaikalta, lomalta palaamatta jääminen ja työn teettämisen säännöstelystä annettujen määräysten rikkominen. Näihin verrattuina muodostavat muut työvelvollisuusrikokset, ainakin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön tietien, vain pienen murto-osan. Mainittujen rikostyyppien lukuisaan esiintymiseen onkin varsin luonnollinen selitys. Työvelvollisuushan on sellaisenaan kansallemme uusi käsite ja henkilökohtaiseen vapauteen tottuneen yksilön on ainakin alussa vaikeata ymmärtää ja lojaalisesti suhtautua niihin vapaudenrajoituksiin, jotka työvelvollisuus tuo mukanaan. Ilmoittautumis- ja työmääräyksiin suhtaudutaan sen takia, valitettavasti joskus myöskin sivistyneissä piireissä, melko leväperäisesti. On luonnollista, että järjiperäisellä valistustoiminnalla voidaan tässä suhteessa tehdä paljon ja tähän puoleen onkin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön kohdalta kiinnitetty suurta huomiota. Mutta valistustoiminnasta huolimatta, olkoonpa se kuinka tehokasta tahansa, on aina olemassa aineksia, jotka määrätietoisesti suhtautuvat kielteisesti yhteiskuntaan ja sen vaatimuksiin tai jotka tä-

näkin aikana antavat etusijan omille itsekkäille pyyteilleen, mukavuudelleen tai totumuksilleen, ajattelematta koko maan etuja. Näihin nähden on sovellettava kaikkia niitä pakkokeinoja, jotka laki viranomaisille antaa.

Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriössä on viimekuluneen syksyn aikana kiinnitetty huomiota siihen, ettei työvelvollisuus- ja poliisiviranomaisten yhteistoiminta työvoima-asioissa ole ollut kyllin tehokasta ja kiinteätä. Tähän on luonnollisesti suuresti myötävaikuttanut käytettävissä olevan poliisivoiman vähyys, joka on huomattavasti vaikeuttanut poliisiviranomaisten toimintaa. Työvelvollisuusviranomaiset eivät myöskään aina ole olleet tehtävänsä tasalla. Sisäasiainministeriön kanssa on kuitenkin käyty yhteistoimintaa koskevia neuvotteluja, joiden tuloksena ovat sekä poliisi- että työvelvollisuusviranomaisille annetut uudet, yksityiskohtaiset ohjeet. Näissä neuvotteluissa ja ohjeissa ei kuitenkaan ole lähemmin käsitelty poliisiviranomaisten toimenpiteitä rikosten syyttämiseksi eikä virallisina syyttäjinä toimivien poliisiviranomaisten toimintaa tässä ominaisuudessaan, joten tässä yhteydessä lienee syytä kiinnittää niihin huomiota.

Työvelvollisuuslain 23 §:ssä on säädetty, että syyte mainitun lain mukaan rangaistavasta rikoksesta on, vaikkei syytettyä pidetäkään vangittuna, oikeudessa käsiteltävä kiireellisesti, niinkuin rikoslain voimaannapemisesta annetun asetuksen 26 §:ssä säädetään. Tällä säännöksellä on lainsäätäjä tahtonut erikoisesti korostaa, että työvelvollisuuden tehokkaan toimeenpanon kannalta on välttämätöntä, että niskuroivat ja pakoilevat ainekset nopeasti saadaan täyttämään velvollisuutensa, koska annetun määräyksen tarkoitus muuten tavallisesti jää saavuttamatta ja jonkun elintärkeän työn teettäminen siten häiriintyy. Rikoslain voimaannapemisesta annetun asetuksen 26 §:n nojalla ei tuomari saa missään tapauksessa lykätä vangittua henkilöä koskevan asian tutkimusta pitemmäksi kuin kaupungissa kahdeksan vuorokauden ja maalla yhden kuukauden ajaksi siitä päivästä, jolloin ilmoitus vangitsemisesta hänelle tehtiin. Poliisitoimesta 14 päivänä helmikuuta 1925 annetun asetuksen 13 §:ssä taas säädetään, että kun joku on rikoksen takia pidätetty, on asia asianomaisen poliisipäällikön

toimesta viivyttelemättä ja tarkasti tutkittava. Jos tutkimus on johtanut pidätetyn vangitsemiseen, on ilmoitus siitä heti asianomaiselle tehtävä sekä pöytäkirja niin joutuun valmistettava, että asia voidaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi ottaa siinä ajassa kuin rikoslain voimaannapemisesta annetun asetuksen 26 §:ssä säädetään. Viime mainituista säännöksistä, verrattuina työvelvollisuuslain 23 §:ään, ilmenee, että poliisiviranomaisen, kun hänelle on tehty ilmoitus tapahtuneesta työvelvollisuusrikoksesta, on, vaikkei syytettyä pidetäkään pidätettynä tai vangittuna, viivyttelemättä ja tarkasti tutkittava asia. On vielä huomattava, että useimmin esiintyvistä työvelvollisuusrikoksista, kuten ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnistä, työmääräyksen noudattamatta jättämisestä, luvattomasta poistumisesta työpaikalta ja lomalta palamatta jäämisestä, voidaan niihin syyllistynyt henkilö työvelvollisuuslain 18 §:n nojalla heti pidättää, joten jo tämänkin säännöksen nojalla asiaa on tutkittava viivyttelemättä. Mainituista säännöksistä seuraa edelleen, että poliisiviranomaisen on, kuten vangitsemista koskevasta ilmoituksesta on säädetty, tehtävä työvelvollisuusrikoksesta ilmoitus tuomarille ja laadittava pöytäkirja niin joutuun, että asia voidaan ottaa oikeudessa käsiteltäväksi säädetyn määräajan sisällä. Sitäpaitsi on poliisiviranomaisen luonnollisesti, ellei rikos ole hänen syyttävänään, heti siitä ilmoitettava asianomaiselle syyttäjälle.

Näitä säännöksiä ei kuitenkaan aina ole noudatettu. Työvoimapiireistä on kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöön saapunut ilmoituksia siitä, että syytteitä ei ole pantu vireille niin nopeasti kuin työvelvollisuuden tehokas toimeenpano olisi vaatinut. Syyttäväviranomaiset eivät ilmeisesti ole näissä tapauksissa tehneet lain edellyttämää pikaista ilmoitusta tuomarille. Melko yleisesti näkyy olevan vallalla käsitys, ettei työvelvollisuusrikoksia voida ottaa käsiteltäväksi välikäräjillä, siis juuri päinvastoin kuin mitä lainsäätäjä on tarkoittanut.

Vaikeuksia on edelleen esiintynyt, milloin on ollut kysymyksessä valittaminen oikeuksien päätöksistä, kun tuomio on ollut vapauttava tai työvelvollisuusviranomaisten mielestä liian lievä tai muuten väärään osunut. Työvoimaviranomaisten toivomuksiin on tällöin monasti suhtauduttu kiel-

teisesti ja, kun työvoimaviranomaiset eivät ole asianomistajia työvelvollisuusrikoksiin nähden, on asia jäänyt ajamatta loppuun, työvelvollisuuden toimeenpanolle vahingoksi.

Asiassa on sitä paitsi toinen hyvin vakava puoli. Työvelvollisuusviranomaisilla on vastuunalainen eikä suinkaan aina miellyttävä tehtävä. Kun niskoittelevat ja työvelvollisuutta pakoilevat ainekset huomauttavat, etteivät työvelvollisuusviranomaiset aina saa valtiovalan muilta käyttäjiltä riittävästi tukea toiminnassaan, joutuu työvoimaviranomaisten arvovalta luonnollisesti vakavasti kärsimään, kuten kokemus valitettavasti jo on monessa kunnassa osoittanut.

Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön asiana luonnollisesti ei ole arvostella sitä tapaa, jolla maan tuomarit ovat käyttäneet tuomiovaltaansa työvelvollisuusrikoksia koskeissa asioissa. Ministeriö haluaa kuitenkin tässä yhteydessä esiintuoda eräitä sen mielestä tärkeitä näkökohtia työvelvollisuusrikosten käsittelyyn nähden. Kuten alussa mainittiin, voi tuomari työvelvollisuusrikoksesta tuomittavan rangaistuksen määrään nähden liikkua melko suurella alalla. Työvelvollisuusrikoksia on yleiseen tilanteeseenkin nähden pidettävä yleisvaarallisina, ne vaarantavat maan puolustusta tai väestön toimeentuloa taikka maan talouselämän ylläpitämistä. Tästä syystä olisi ministeriön mielestä enemmän käytettävä vapausrangaistusta. Sakkorangaistuksella ei ole niskoittelleihin ja pakoileviin aineksiin samaa yleisestävää vaikutusta kuin vapausrangaistuksella ja juuri rangaistuksen yleisestävään puoleen on työvelvollisuusrikoksissa kiinnitettävä huomiota. Monella paikkakunnalla on havaittu, että työvelvollisuusrikokset vain ovat lisääntyneet, kun niskoittelijat ja kieltäytyvät on tuomittu liian lieviin rangaistuksiin. On todettu, että joku ainoa tällainen tapaus on voinut pilata hengen koko paikkakunnalla ja muuttaa mielet yhteiskunnanvastaisiksi siinä määrin, että tilanne on muodostunut suorastaan uhkaavaksi. Erittäin tärkeätä olisi, että vapausrangaistuksia käytettäisiin niihinkin nähden, jotka rikkovat työn teettämisen säännöstelystä annettuja määräyksiä. Päätöksellään toukokuun 22 päivältä 1942 on valtioneuvosto työvelvollisuuslain nojalla määrännyt, että työn teet-

tämistä voidaan säännöstellä myöskin muilla aloilla kuin sellaisilla, joilla työvelvollisuutta voidaan soveltaa. Tämän nojalla on toistaiseksi ainoastaan rakennusluontoiset työt kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön päätöksellä 2 päivältä heinäkuuta 1942 säännöstelty, mutta lähiaikoina tullaan säännöstelyä luultavasti ulottamaan myöskin muille työaloille. Viimeksimainitun päätöksen nojalla ei rakennusluontoisia töitä saa alottaa ilman kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön lupaa. Säännöstelyn käsitteeseen sisältyy ei ainoastaan työn teettämisen rajoittaminen, vaan myöskin jo aletun työn kokonaan keskeyttäminen. Säännöstelyn tarkoituksena on varata työvoimaa elintärkeisiin töihin rajoittamalla ajankohtaisesti vähemmän tärkeiden töiden suoritusta. Rakennusluontoisten töiden säännöstelystä on jo saatu runsaasti kokemuksia, joista ilmenee, kuinka työnantajat yrittävät kiertää tai rikkovat säännöstelymääräyksiä. Edellä olevasta havaitaan kuitenkin, että näiden määräysten noudattaminen on yhtä tärkeätä kuin esimerkiksi työmääräyksen noudattaminen. Vaikka säännöstelymääräyksen rikkojaa voidaan rangaista vankeudella, ei kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön tietoon ole tullut ainoatakaan tapausta, jolloin olisi käytetty muuta kuin sakkorangaistusta. Kun rakennusasioissa tavallisesti on kysymyksessä huomattavat taloudelliset arvot, eivät työnantajat kuitenkaan, kuten kokemus on osoittanut, ota ojentuakseen vain sakkorangaistuksesta, sillä he ovat määräysten rikkomisella kuitenkin jo voineet voittaa paljon enemmän kuin mitä muutaman tuhannen markan sakko heille merkitsee. Tällainen henkilö ei myöskään välitä siitä, että esim. maatalous- tai metsätyöt hänen rikoksestaan joutuvat kärsimään. Tällaisissa tapauksissa on ehdoton vapausrangaistus ainoa tepsivä pakkokeino.

Yhteenvedona nyt esitetyistä ja työvelvollisuusviranomaisen toivomuksena haluaisin lopuksi mainita seuraavaa. Työvelvollisuuslakia rikkoneiden syytteen saattaminen olisi saatava nopeaksi ja tehokkaaksi, kuten työvelvollisuuslaki edellyttää. Enemmän huomiota olisi kiinnitettävä rangaistuksen yleisestävään vaikutukseen ja etenkin tahallista pakoilemista ja niskoittelua osoittavissa tapauksissa olisi otettava huomioon, että työvelvollisuusrikoksella on lou-

kattu elintärkeätä julkista etua, ja tuomitava ankaraan rangaistukseen, mieluummin ehdottomaan vapausrangaistukseen. Työvelvollisuusviranomaisten olisi yleensä saatava toiminnassaan enemmän tukea valtiovallan muilta käyttäjiltä. Työvelvollisuus on kotirintaman asevelvollisuutta. On pyrittävä

sihen, että kaikkien työvelvollisuuden toimeenpanossa myötävaikuttavien viranomaisten yhteistoiminta muodostuu joustavaksi ja tehokkaaksi ja että heidän työnsä erotamattomana osana liittyy nyt käynnissä olevaan taisteluun kansamme tulevaisuuden puolesta.

Selostus vuorineuvos Kivisen ja varatuomari Roschier-Holmbergin esitysten pohjalta käydystä keskustelusta.

Raatiemies Similä: Puhuja kiinnitti huomiota rikollisuuden tavattomaan lisääntymiseen kaupungeissa ja asutuskeskuksissa, joissa se välittömästi aiheutuu niissä olevasta toimeettomasta väestä. Viitattuaan jo aikaisemmin esitettyyn seikkaan, että järjestysviranomaisten on ollut rikosten tavattoman runsauden johdosta useasti pakko tyytyä vain rikosten rekisteröintiin, hän mainitsi, että Helsingissä poliisille ilmoitetaan jopa sataakin rikosta päivässä. Pääasiassa ne ovat varkauksia. Niiden tekijöinä ovat työtä pakoilevat ja täällä piileskelevät huligaaniainekset. Näitä aineksia on koettu saada työhön ja niitä on työvelvollisina toistuvastikin lähetetty maaseudulle, mutta ne ovat nopeasti aina onnistuneet keino-telemaan itsensä vapaiksi ja jälleen palamaan tänne. Ilmeistä on, että työvoimaa järjestyksen ylläpitämiseen ei ole riittävästi, mutta osaltaan näiden edesvastuuttomien aineiden vapaanaolo johtuu myös siitä, että maalaiskuntien nykyiset tilapäiset lääkärin otot tällaisten simulanttien käsitteeseen ottumattomia ja heikkoja. Puhuja mainitsi eri tahoilla lausutun jo sellaisenkin käsityksen, että työkyvyttömyystodistusten hankkiminen lääkäreiltä on muodostunut samantapaiseksi liikkeeksi kuin aikaisemmin spriireseptien hankkiminen. Tilanteeseen vaikuttaa lisäksi se, että tuomiot ovat liian lieviä ja että minimituomioita käytetään liiaksi. Ensimmäisen talvisodan aikana rikollisuus pääkaupungissa oli huomattavan vähäistä. Tähän vaikutti ilmeisesti silloin yleinen harhaluulo, että rikollisiin sovellettaisiin kenttäoikeutta. Nämä huligaaniainekset olisi sekä yhteiskunnan rauhan ja järjestyksen että työvoimakysymyksenkin kannalta ehdottomasti saatava kuriin ja noudattamaan työvelvollisuutta. Kun muu ei auta, olisi niitä varten perustettava lisää erityisiä työkeskuksia.

Pormestari Ahlbäck: Puhuja toisti jo aikaisemmin tässä tilaisuudessa esittämänsä toivomuksen, että esitetyt alustukset niihin liittyvine keskusteluineen olisi saatava sopivassa muodossa ja sopivaksi katsottavalla tavalla maan koko tuomari- ja syyttäjäkunnan tietoon.

Nimismies Laatikainen: Puhuja kiinnitti huomiota siihen, että työvoimaviranomaiset puolestaan eivät ennakolta riittävästi tutki ja valmistele niitä asioita, joita he antavat järjestysviranomaisille syytteiden nostamista varten. Kun varsinkin maaseudun poliisiviranomaisilla on nykyisin paljon työtä, ei niitä saisi vaivata aiheettomissa tapauksissa ja turhalla työllä.

Hallitussihteeri Saarinen: Työvelvollisuus kaikkine säännöksineen on käytännössä melko uutta, eikä vielä vakiintunut yleisön, järjestysviranomaisten eikä edes työvoimaviranomaistenkaan keskuudessa. Vastikään on kuitenkin annettu lähempiä ohjeita sekä työvoimaviranomaisille että järjestysviranomaisille. Niiden kautta saataneen pahimmat epäkohdat poistetuksi. Nämä ohjeet eivät kuitenkaan ole vielä ehtineet käytännössä vaikuttaa. Mikäli työvelvollisuuden toteuttaminen käytännössä järjestysviranomaisten kohdalla osoittaa lisäohjeita tarvittavan, tullaan niitä tarpeen mukaan antamaan.

Oikeusneuvos Heinonkoski: Puhuja yhtyi täydellisesti raatiemies Similän lausuntoon. Helsinkiin on aina, mutta varsinkin viime aikoina pesiytynyt huolestuttavan paljon „pinnareita”, poliisiviranomaistenkin tietojen mukaan ainakin joitakin tuhansia. Jos täällä sattuu varkausrikoksia yli 100 päivässä, voi jo kysyä, onko Helsingissä järjestystä ollenkaan. Lievät otteet asiantilan korjaamiseksi eivät auta. Lainsäädäntö on kehitettävä sellaiseksi, että huligaaniainekset ja pinnarit heti saadaan työleireihin. Puhuja ihmetteli myös sitä,

että jotkut syyttäjät eivät ole katsoneet työvelvollisuusrikoksia sen luontoisiksi, että ne olisi otettava käsiteltäviksi välikäräjillä. Tilanne on siksi vakava, ettei ole lupa käyttää mitään verukkeita. Tarvitaan tarmokasta ja nopeaa toimintaa. Tässä mielessä puhuja vetosi oikeusministeriin ja läsnäoleviin korkeisiin oikeusviranomaisiin.

Polisimestari Suhonen: Puhuja kiinnitti huomiota varatuomari Roschier-Holmbergin alustuksessa esitettyihin, poliisiviranomaisiin kohdistuneisiin syytöksiin, joiden johdosta tahtoi esittää vastalauseensa. Puhuja huomautti, että työvelvollisuusasioissa poliisiviranomaiset ovat varmasti tehneet paljon hyvääkin työtä. Piti asianmukaisempaan, että poliisi- ja syyttäjäviranomaisten toimintaa valvoisivat heidän omat viranomaisensa eivätkä työvoimaviranomaiset, joilla itsellään on toiminnassaan monia puutteellisuksia. Jatkuvan yhteistoiminnan edellytyksenä on, että sovitaan ja sovitellaan eikä yksinomaan esitetä syytöksiä.

Esittelijäneuvos Hakkarainen: Edellisen puheenvuoron johdosta hän puheenjohtajana halusi huomauttaa olevan selvää, että työvoimaviranomaisten taholla esiintyy puutteellisuksia. Tämän tilaisuuden tarkoituksena on kuitenkin selvittää lähinnä niitä tapauksia, joiden pohjalla voitaisiin edistää työvoima- ja oikeusviranomaisten välistä yhteistoimintaa. Tarkoituksena ei ole ollut syyttää ketään, vaan tuoda esille epäkohtia, jotta ne saataisiin mahdollisuuksien mukaan poistetuksi. On luonnollista, että työvoimaviranomaisissa on sellaisiakin, jotka eivät joka suhteessa ole täysin tehtävänsä tasolla ja osaa aina menetellä kuten pitäisi, sillä koko työvoimaorganisaatio on jouduttu luomaan yhtäkkiä sodanaikaisissa olosuhteissa.

Varatuomari Roschier-Holmberg: Huomautti polisimestari Suhosen puheenvuoron johdosta yhtyvän hallitussihteerin Hakkaraisen esittämään lausuntoon. Lääkärintodistusten käyttämisestä työvelvollisuuden pakoilemiseksi puhuja ilmoitti, että annettujen ohjeiden mukaan henkilö, jonka aikaisemmin on todistettavasti todettu säännöllisesti tehneen jotakin työtä, voidaan lääkärin todistuksesta huolimatta määrätä sitä suorittamaan. Tämänkin seikan huomioonottaen on työvelvollisuuskutsunnoissa järjestetty lääkärintarkastus. Vielä puhuja

huomautti lyhyesti, että kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriössä on kiinnitetty erikoista huomiota Helsingin joutilaaseen ainekseen.

Komisaario Sinervä: Puhuja esitti lisävalaisua raatimies Similän esittämiin seikkoihin Helsingin rikostilanteesta. Rikospoliisi laati Helsingissä aikoinaan luettelon tavanomaisista ja ammattirikollisista ja tämä luettelo annettiin työvoimalautakunnalle. Sen pohjalla työvoimalautakunta saikin keräytyä tätä pohjasakkaa työhön ja lähetetyksi työhön maaseudulle. Sama joukko palasi kuitenkin hyvin pian tänne takaisin. Miltei jokaisella oli lääkärintodistus jostakin sairaudesta. Koko hyvä yhteistyö meni siinä hukkaan. Tämä aines näyttää olevan juuri sitä pinnariainesta, joka pärjää kaikissa olosuhteissa. Sen sijoittamisella rehellisen ja kunnollisen työvelvollisuusaineksen joukkoon on olemassa se vaara, että tämä irtain aines demoralisoi paremmankin aineksen ja harjoittaa rikollisuutta sen joukossa. Jos se järjestetään työleireihin, sille on saatava sellaiset valvojat ja työnjohtajat, jotka jo entuudestaan ovat tottuneet tämän tapaista ainesta käsittelemään. Puhuja epäili, ettei rangaistuksilla olisi sitä tehoa, jota odotetaan. Tällainen aines tuntee entuudestaan vankilat, joihin se menee mieluummin kuin työhön. Senvuoksi puhuja halusi kiinnittää huomiota keskitysleireihin. Lopuksi hän huomautti, että lääkärintodistusten tulisi työkelpoisuusasioissa olla yhtä tiukkoja kuin sotaväessä.

Ministeri Annala: Lausui hallituksen puolesta kiitokset tuomari- ja syyttäjäkunnalle siitä, että se näin runsaslukuisena ja edustavana oli noudattanut kutsua. Käyty keskustelu on ollut kauttaaltaan myönteistä ja rakentavaa, eikä tilaisuus ole ollut turha. Oikeusneuvos Heinonkoski esitti jo alustuksensa alussa perustelut siitä, miksi tämä tilaisuus oli järjestetty. Sota on totta-alaan ja jokainen kansalainen on tässä taistelussa rivimiehenä. Kokouksessa on ollut esillä kaksi nykytilanteen keskeistä kysymystä, nimittäin ensiksi jakelu ja toiseksi työ, että olisi jaettavaa. Meidän on pakko vetää kaikki voimat tähän kansakuntamme taisteluun ja siinä tarvitaan kiinteätä yhteistoimintaa oikeus- ja järjestysviranomaisten kanssa. Jos työ, joka on ehdottomasti suoritettava, jää tekemättä,

merkitsee se sitä, että kotirintama tältä osalta murtuu. Silloin ne uhrit, jotka ase-
rintamalla jo on jouduttu antamaan, ovat
olleet turhia. Taistelutehtävä kotirinta-

malla on nyt yhtä ankara kuin tulirinta-
malla. Ministeri kiitti lopuksi alustajia
ja puheenvuoron käyttäjiä arvokkaista esi-
tyksistä ja lausunnoista.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Helvi Sipilä.

Osmo Orkomies.

T. V. Tarkka.

